

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної
економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і
маркетингу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Сучасні тренди розвитку міжнародної торгівлі»
здобувачки Горбуліної Дар'ї Кирилівни

Наукова керівниця: Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

**Робота допущена до захисту перед
екзаменаційною комісією з атестації здобувачів
вищої освіти (ЕК)**

Завідувачка кафедри: д.е.н., професорка Циганкова Т.М.

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет Міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної торгівлі і маркетингу**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО

Керівниця проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»

Столярчук Я.М.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри міжнародної торгівлі
і маркетингу

Циганкова Т.М.

«17» лютого 2023р.

«15» лютого 2023р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Здобувачці вищої освіти Горбуліної Дар'ї Кирилівни

денної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему: «Сучасні тренди розвитку міжнародної торгівлі» »

Тему затверджено наказом ректора Університету від «14.02» 2023р. № 293

**Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах: вторинних
джерел наукової інформації.**

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні аспекти розвитку міжнародної торгівлі
Розділ 2	Динаміка та особливості розвитку міжнародної торгівлі в сучасних умовах
Об'єкт дослідження:	Процеси та явища, що відбуваються у глобальній економіці та впливають на розвиток міжнародної торгівлі
Предмет дослідження:	Тренди та виклики розвитку міжнародної торгівлі у сучасному глобалізованому світі
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	Виявлення, характеристика сучасних трендів та перспектив розвитку міжнародної торгівлі на основі узагальнення теоретичних засад її здійснення, динаміки та ключових особливостей у сучасних умовах.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1

- розкрити сутність та надати характеристику ключових форм і методів міжнародної торгівлі;
- інфікувати основні показники оцінювання міжнародної торгівлі;
- систематизувати та охарактеризувати джерела статистичної інформації щодо розвитку міжнародної торгівлі;

У розділі 2

- виявити особливості регіонально-країнових тенденцій розвитку міжнародної торгівлі;
- представити динаміку товарної структури міжнародної торгівлі та особливості її змін;
- виявити та проаналізувати перспективи розвитку міжнародних торгівельних відносин.

Завдання підготувала

Наукова керівниця

Циганкова Тетяна Михайлівна

«15» лютого 2023р.

Завдання одержала здобувачка

Горбуліна Дар'я Кирилівна

«15» лютого 2023р.

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 63 сторінки, 18 таблиць, 3 рисунки, список використаних джерел з 25 найменувань.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Об'єктом дослідження виступають процеси та явища, що відбуваються у глобальній економіці та впливають на розвиток міжнародної торгівлі.

Предметом дослідження являються тренди та виклики розвитку міжнародної торгівлі у сучасному глобалізованому світі.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є виявлення, характеристика сучасних трендів та перспектив розвитку міжнародної торгівлі на основі узагальнення теоретичних засад її здійснення, динаміки та ключових особливостей у сучасних умовах.

Завданням роботи є:

- розкрити сутність та надати характеристику ключових форм і методів міжнародної торгівлі;
- інфікувати основні показники оцінювання міжнародної торгівлі;
- систематизувати та охарактеризувати джерела статистичної інформації щодо розвитку міжнародної торгівлі;
- виявити особливості регіонально-країнових тенденцій розвитку міжнародної торгівлі;
- представити динаміку товарної структури міжнародної торгівлі та особливості її змін;
- виявити та проаналізувати перспективи розвитку міжнародної торгівлі.

Період виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи – лютий - червень 2023 р.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023 р.

Ключові слова: міжнародна торгівля, ТНК, тренди, перспективи розвитку, міжнародні торговельні відносини, світовий ринок, виробництво та споживання, тарифи, митні бар'єри, торговельні угоди, товари та послуги.

В і д г у к

на кваліфікаційну бакалаврську роботу
здобувачки факультету Міжнародної економіки і менеджменту
освітньо-професійної програми «Міжнародна економіка»

Горбуліної Дар'ї Кирилівни

на тему «Сучасні тренди розвитку міжнародної торгівлі»

1. Актуальність теми: обумовлені новою хвилею протекціонізма у торговельних політиках країн, загостренням геополітичної та гео економічної ситуації зміни у тенденціях розвитку міжнародної торгівлі потребують дослідження задля адекватного їх врахування у міжнародному бізнесі.
2. Позитивні риси кваліфікаційної бакалаврської роботи: точність викладання матеріалу згідно поставлених завдань, дотримання балансу у викладенні теоретичних та аналітичних частин роботи, конструктивність та використання практичного матеріалу.
3. Наявність самостійних розробок автора: оскільки робота має переважно теоретичний характер, самостійних розробок, які б можна було віднести до елементів наукової новизни в роботі немає; разом з тим, пошукові завдання виконані, аргументовані та в цілому підтверджені.
4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висновки та рекомендації не структуровані належним чином, не є адресними, що дозволяє зробити висновок про переважно теоретичну цінність виконаної роботи про її недостатньої цілісності.
5. Наявність недоліків: ключовим недоліком роботи є відсутність авторської позиції та критичних коментарів; чітко не виокремлено тренди розвитку міжнародної торгівлі.
6. Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: в цілому робота відповідає вимогам до КБР та допускається до захисту перед ЕК.

Наукова керівниця: зав. кафедри, д.е.н., професор

Циганкова Т.М.

« 02» червня 2023р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ.....	9
1.1. Сутність та ключові форми і методи міжнародної торгівлі.....	9
1.2. Система основних показників оцінювання розвитку міжнародної торгівлі	20
1.3. Джерела статистичної інформації щодо розвитку міжнародної торгівлі.....	27
РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	33
2.1. Товарна та регіональна динаміка міжнародної торгівлі.....	33
2.2. Ключові тенденції розвитку міжнародної торгівлі	44
2.3. Перспективи розвитку міжнародних торговельних відносин.....	53
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Міжнародна торгівля є важливим елементом глобальної економіки, який сприяє розвитку економічних зв'язків між країнами, обміну товарами та послугами, а також забезпеченню економічного зростання та підвищенню добробуту націй. У зв'язку зі зростанням глобалізації та швидким темпом технологічного прогресу в останні роки, міжнародна торгівля постійно еволюціонує та зазнає значних змін. Ці зміни пов'язані з різноманітними факторами, такими як зміна споживацьких пріоритетів, демографічні тенденції, зміна виробничих технологій та підвищення рівня конкуренції. Зростає значення нових економічних потужностей, зокрема країн Азії та Південної Америки, та змінюються географічні та геополітичні умови міжнародної торгівлі.

Актуальність: міжнародна торгівля є ключовим фактором економічного розвитку багатьох країн, а також визначає глобальну економічну динаміку. Сучасні тренди в міжнародній торгівлі включають такі нові ініціативи, як електронна комерція, екологічна торгівля та торгівля послугами, що відображає зміну попиту та пріоритетів в глобальній економіці. Світова торгівля знаходиться під загрозою через глобальні проблеми, такі як пандемія COVID-19, війни, тарифні бар'єри, транснаціональні корпорації та інтелектуальна власність, що потребує глибокого аналізу та розробки стратегій розв'язання.

Метою дослідження є виявлення, характеристика сучасних трендів та перспектив розвитку міжнародної торгівлі на основі узагальнення теоретичних засад її здійснення, динаміки та ключових особливостей у сучасних умовах. Встановити важливі теми, які впливають на міжнародну торгівлю (зміна політичного та економічного середовища, нові технології, зміна споживацьких пріоритетів, екологічні проблеми)

Завданням дослідження є:

- розкрити сутність та надати характеристику ключових форм і методів міжнародної торгівлі (п.п. 1.1);
- інфікувати основні показники оцінювання міжнародної торгівлі (п.п. 1.2);
- систематизувати та охарактеризувати джерела статистичної інформації щодо розвитку міжнародної торгівлі (п.п. 1.3);
- виявити особливості регіонально-країнових тенденцій розвитку міжнародної торгівлі (п.п. 2.1);

- представити динаміку товарної структури міжнародної торгівлі та особливості її змін (п.п. 2.2).

- виявити та проаналізувати перспективи розвитку міжнародної торгівлі (п.п. 2.3).

Об'єктом дослідження є процеси та явища, що відбуваються у глобальній економіці та впливають на розвиток міжнародної торгівлі.

Предметом є тренди та виклики розвитку міжнародної торгівлі у сучасному глобалізованому світі.

Методи дослідження: аналітичний метод, статистичний метод, теоретичний метод, порівняльний аналіз, графічний метод.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

1.1. Сутність та ключові форми і методи міжнародної торгівлі

Міжнародна торгівля полягає у торгівельному процесі між резидентами різних країн, які можуть бути фізичними або юридичними особами, компаніями, транснаціональними корпораціями, некомерційними організаціями та іншими учасниками. Цей процес включає в себе взаємний обмін товарами, послугами та інтелектуальною власністю між сторонами. Оскільки цей обмін є добровільним, то кожна зі сторін повинна мати вигоду від угоди, щоб вона була укладена. Міжнародна торгівля включає в себе різні продукти, такі як споживчі товари, сировина, продукти харчування та обладнання, які купуються та продаватимуться на міжнародному ринку.

Дозволяє країнам спеціалізуватися на виробництві товарів і послуг, які вони виробляють найбільш ефективно, а потім обмінювати ці товари і послуги з іншими країнами на продукцію, яку вони виробляють менш ефективно. Це призводить до підвищення ефективності та продуктивності, що може призвести до зниження цін для споживачів, прискорення економічного зростання та покращення рівня життя.

Міжнародна торгівля дає споживачам і країнам можливість отримати доступ до товарів і послуг, які недоступні в їхніх країнах або дорожчі на внутрішньому ринку. Вона також сприяє культурному обміну та співпраці між країнами, оскільки вона вимагає спілкування та переговорів між людьми різного походження та різних мов. Вона може сприяти зміцненню міжнародних відносин і допомагати будувати мости між країнами, які інакше були б розділені політичними чи ідеологічними розбіжностями. Однак міжнародна торгівля також може бути джерелом конфліктів і напруженості, особливо якщо країни проводять протекціоністську політику або вдаються до недобросовісної торговельної практики, наприклад, демпінгу чи субсидування вітчизняної промисловості. Тому важливо, щоб країни працювали разом над створенням справедливої та відкритої торговельної політики, яка б приносила користь усім залученим сторонам [1, с. 5].

Міжнародна торгівля є важливою складовою системи міжнародних економічних відносин, ключовим фактором для реалізації форм світового господарського співробітництва, таких як вивіз капіталу, виробнича

кооперація та науково-технічне співробітництво. Цей процес допомагає покращити міжнародний розподіл праці та глобалізувати господарське життя, розвиваючи міжнародний обмін послугами. Основою міжнародної торгівлі є безпосередній обмін товарами, засобами та інструментами між різними країнами, державами та міжнародними організаціями, спрямований на збільшення обсягів товарообігу та поліпшення структури експорту та імпорту. Цей процес передбачає планування можливостей експорту та імпорту, організацію контрактної роботи, контроль за поставками та відвантаженням товарів, а також здійснення валютних та фінансових операцій. Як галузь знань, міжнародна торгівля охоплює виконання всіх експортно-імпортних операцій та будь-яку транзакцію, пов'язану з експортом чи імпортом.

З точки зору державно-політичного аспекту є особливою формою міжнародних відносин, що розвиваються в межах світової економічної системи шляхом взаємного обміну товарами та послугами між державами, кожна з яких формує свою власну зовнішньоторговельну політику. Ці відносини регулюються на підставі спеціальних міжнародних регуляцій та норм міжнародного права. Тому організація торговельного обміну, з урахуванням національних інтересів та глобальних тенденцій розвитку світової економіки, є предметом міжнародної торгівлі, а об'єктом - торговельний обмін як сукупність операцій з експорту та імпорту.

Глобалізація стосується зростаючого взаємозв'язку світової економіки, суспільств та культур через транскордонний обмін товарами, послугами, ідеями та людьми. Міжнародна торгівля є одним з ключових рушіїв глобалізації. Протягом останніх кількох десятиліть зростання міжнародної торгівлі було пов'язаних з різними факторами, включаючи технологічні досягнення, лібералізацію торговельної політики та зростання ринків, що розвиваються. Глобалізація полегшила доступ бізнесу на нові ринки, зменшила витрати на виробництво, а також поступ у нові джерела сировини і робочої сили.

Однією з головних переваг глобалізації міжнародної торгівлі є те, що вона дає можливість країнам спеціалізуватися на виробництві товарів і послуг, які вони найбільш ефективно виробляють, і торгувати їх з іншими країнами для товарів і послуг, які вони менш ефективні при виробництві. Ця спеціалізація призводить до підвищення ефективності та продуктивності праці, що, у свою чергу, може призвести до більш високого економічного зростання та створення робочих місць. Однак глобалізацію також піддали критиці за створення переможців і програвачів. У той час як деякі країни

отримали вигоду від збільшення торгівлі та інвестицій, інші боролися за конкуренцію на світовому ринку, що призвело до втрат робочих місць та нерівності доходів. Крім того, глобалізація була звинувачена в загостренні екологічних проблем, оскільки компанії прагнуть до дешевого виробництва в країнах зі слабшими екологічними нормативами.

Міжнародна торгівля є ключовим фактором розвитку глобальної економіки. У глобальній економіці попит і пропозиція, а отже, і ціни, залежать від глобальних подій і зазнають їхнього впливу. Політичні зміни в Азії, наприклад, можуть призвести до зростання вартості робочої сили. Це може збільшити виробничі витрати американської компанії з виробництва кросівок, яка базується в Малайзії, що призведе до зростання ціни на пару кросівок, яку американський споживач може придбати в місцевому торговому центрі. Суть міжнародної торгівлі полягає в обміні товарами та послугами між країнами. Це фундаментальний аспект світової економіки, який протягом століть був рушійною силою економічного зростання та розвитку.

Можна класифікувати різні види міжнародної торгівлі в залежності від способу регулювання торговельно-економічних відносин між країнами, використовуючи різні критерії. Один з них базується на міждержавних та багатосторонніх угодах, за яким можна виділити такі форми міжнародної торгівлі, як звичайна, торгівля за режимом найбільшого сприяння, преференційна, прикордонна та дискримінаційна торгівля. Крім того, існують інші критерії, такі як глибина відносин, економічна взаємозалежність та права та обов'язки сторін, за якими можна розглядати форми міжнародної торгівлі, такі як традиційна, компенсаційна торгівля (зустрічна) та торгівля за кооперацією. Таким чином, можна систематизувати форми міжнародної торгівлі залежно від різних критеріїв (табл. 1.1):

Таблиця. 1.1 - Систематизація форм міжнародної торгівлі

Форми міжнародної торгівлі		
За специфікою регулювання	За специфікою взаємодії суб'єктів	За специфікою предмета торгівлі
Звичайна	Традиційна	Сировинними товарами
За режимом найбільшого сприяння	Торгівля за кооперацією	Промисловими машинами та обладнанням

Преференційна	Зустрічна	товарами широкого вжитку	машинно- технічною продукцією
Дискримінаційна	Лізинг	Продукцією інтелектуальної праці	
		патентами та ліцензіями	інжиніринго- вими послугами
		Послугами	

Джерело: складено автором за даними [2, с. 97]

Товари та послуги, при звичайній торгівлі, обмінюються між країнами на основі стандартних умов, які не передбачають ніяких особливих пільг або обмежень щодо обсягу та ціни товарів. Такий тип торгівлі здійснюється на основі Митного тарифу, який встановлюється для всіх країн-учасниць, і не передбачає пільг для жодної з них. Звичайна торгівля є основним типом торгівлі між країнами і є важливим чинником у створенні світового ринку та економічної інтеграції між країнами.

Торгівля за режимом найбільшого сприяння (MFN) - це торговельний режим, який надає країнам партнерам можливість імпортувати товари на ті ж умови, що і інші країни, що є у межах цього режиму. Тобто країна, яка надає режим MFN імпорту з іншої країни, не може застосовувати ніяких торговельних переваг чи обмежень для цієї країни, які не застосовуються до інших країн, які є у межах режиму MFN.

Преференційна торгівля передбачає зниження або зняття митних тарифів на товари між країнами, що уклали відповідні угоди. Зазвичай, преференційні угоди укладаються між країнами з різними рівнями економічного розвитку з метою сприяння розвитку менш розвинених країн. Такі угоди можуть передбачати зниження або повну знищення митних бар'єрів для певного списку товарів, що експортуються з менш розвинених країн. Преференції можуть бути надані через географічні чи політичні зв'язки між країнами, рівень розвитку економіки, соціальні та екологічні критерії.

Дискримінаційна торгівля суперечить принципам вільної та справедливої торгівлі, оскільки призводить до спотворення міжнародної конкуренції, штучно збільшує ціни на імпортні товари та послуги та обмежує доступ іноземних товарів та послуг на внутрішній ринок країни. Крім того,

дискримінаційна торгівля може стати причиною міжнародних торговельних конфліктів та торговельних війн між країнами.

Найбільш поширеною серед форм міжнародної торгівлі, яка характеризується специфікою взаємодії між суб'єктами, є традиційна торгівля [2, с. 100]. Вона передбачає безпосередні контакти між покупцями і продавцями без посередництва технічних засобів зв'язку. Така торгівля зазвичай відбувається на ринках, де торговці збираються для купівлі та продажу товарів. Традиційна торгівля здійснюється між країнами з невеликим рівнем розвитку економіки та обмеженою кількістю товарів. Включає обмін товарами, що вирощуються в домашніх умовах, на інші предмети, такі як гроші, що можуть мати іншу цінність в інших регіонах.

У формі торгівлі, як торгівля за кооперацією, компанії можуть створювати спільні підприємства, об'єднуватися у кооперативи, або взаємодіяти через договірні зобов'язання. Торгівля за кооперацією дозволяє підприємствам отримати вигоду від співпраці у виробництві та продажі товарів. Це корисно для підприємств, які не мають достатнього обсягу виробництва або маркетингових ресурсів для самостійної роботи на міжнародному ринку.

Для того щоб зменшити залежності від грошових валют і банківської системи (що у випадку фінансових криз і коливань валютних курсів є позитивним критерієм вирішення проблеми) застосовується зустрічна торгівля, при якій товар обмінюється не за гроші, а за товари, послуги або іншу вартість. Кожна з двох сторін укладає угоду з іншою стороною на постачання товару або послуги, і угода включає в себе обмін товарів або послуг без використання грошей.

Лізинг дає можливість компанії використовувати необхідне обладнання без необхідності придбання його власності. У лізингу є дві основні сторони: лізингодавець і лізингодержатель [2, с. 108]. Лізингодавець зазвичай є фінансовою компанією або банком, який надає лізингодержателю обладнання або іншу майнову цінність. Лізингодержатель в свою чергу платить лізингодавцю щомісячні платежі за користування обладнанням. Найбільша перевага лізингу - лізингодержатель не має необхідності вкладати значні кошти в придбання обладнання власними силами, а отримує можливість використовувати його за відносно невеликі щомісячні платежі. Це особливо важливо для малих та середніх підприємств, які можуть мати обмежені фінансові ресурси для придбання обладнання. Лізинг дає можливість підприємствам зменшити податкове навантаження, оскільки щомісячні лізингові платежі можуть бути списані з прибутку підприємства.

Крім того, лізингодавець, як правило, бере на себе відповідальність за технічне обслуговування та ремонт обладнання, що зменшує витрати на утримання його в робочому стані.

Міжнародна торгівля може мати різні форми залежно від предмета торгівлі. Одна з них - це торгівля сировинними товарами, до якої входять природні ресурси, такі як нафта, газ, метали та деревина. Ці товари зазвичай добуваються або вирощуються в одній країні, а потім експортуються до інших країн для подальшої переробки або використання. Друга форма міжнародного торговельного обміну - це торгівля промисловими товарами, машинами та обладнанням, що охоплює широкий спектр товарів від виробів широкого вжитку до технічного обладнання, що зазвичай виробляються в країнах з високорозвиненою промисловістю та експортуються до інших країн для подальшого використання. Третя форма міжнародного торговельного обміну - це торгівля продукцією інтелектуальної праці, патентами та ліцензіями, а також інжиніринговими послугами. Вона включає в себе права на використання технологій, знань та інтелектуальної власності, а також інжинірингові послуги для розробки та впровадження нових технологій. Ці товари можуть бути продані за допомогою ліцензій або експортуватися у вигляді готових продуктів. Остання форма міжнародного торговельного обміну - це торгівля послугами, що охоплює різноманітні послуги, наприклад, туризм, транспортні та логістичні послуги, фінансові та консалтингові послуги. Ці послуги можуть бути надані за межами країни, в якій вони були надані, і експортуватися в інші країни. Від вибору методу залежать ефективність та результативність міжнародних торговельних операцій (табл. 1.2):

Таблиця 1.2 - Систематизація методів міжнародної торгівлі

Методи міжнародної торгівлі		
Пряма торгівля	Непряма торгівля	
	Через посередників	
	торгівельно-посередницькі фірми	лізингові компанії
	Через організовані товарні ринки (міжнародні)	

	товарні біржі	тендери	товарні аукціони	ярмарки
--	------------------	---------	---------------------	---------

Джерело: складено автором за даними [1, с. 173]

Пряма торгівля є одним з методів міжнародної торгівлі, що передбачає пряму купівлю та продаж товарів між експортером та імпортером без участі посередників або агентів. Цей метод дозволяє зменшити витрати на транспортування та зберігання товарів, а також зменшити ризик затримок у поставках та знизити вартість товарів. При прямій торгівлі експортер та імпортер можуть безпосередньо домовлятися про ціну, терміни поставки та умови оплати. Це дозволяє забезпечити більшу гнучкість у взаємодії між партнерами та забезпечити швидший процес торгівлі.

Непряма торгівля є одним з методів міжнародної торгівлі, що полягає у використанні посередників або посередницьких організацій для здійснення торговельних операцій. Цей метод використовується у випадках, коли експортери або імпортери не мають достатньої кількості інформації про ринок або не мають можливості безпосередньо взаємодіяти з партнерами. Один з прикладів непрямой торгівлі - це використання торгових посередників, таких як торговельні агенти або дистриб'ютори. Ці посередники можуть бути корисними у випадку, коли експортер не має досвіду в проведенні торгівлі в певній країні або регіоні. Вони забезпечують доступ до ринку, надають консультації з приводу місцевих законів та правил, а також допомагають у вирішенні проблем, пов'язаних з перетином кордону і доставкою товарів.

Метод непрямой торгівля через посередники використовують, коли продавець та покупець не можуть зустрітися особисто або коли вони не мають можливості безпосередньо зв'язатися між собою. Він вигідний для продавців, оскільки посередники можуть мати більші можливості знаходження покупців за кордоном. Для покупців цей метод також зручний, оскільки посередники надають інформацію про продукти та допомогти у вирішенні питань, пов'язаних з доставкою та митними процедурами.

Торговельно-посередницькі фірми є посередниками між покупцем та продавцем у міжнародних торговельних угодах [2, с. 182]. Вони займаються пошуком потенційних покупців або продавців, укладають контракти, організовують транспортування товарів та забезпечують фінансування угод. Такі фірми допомагають знизити ризики в міжнародних торговельних угодах, оскільки вони мають досвід і знання про місцеві закони та регулювання. Лізингові компанії надають фінансові послуги в області

міжнародної торгівлі, дозволяючи компаніям легше отримувати доступ до дорогих машин та обладнання. Лізингова компанія купує необхідне обладнання та здає його в оренду компанії-клієнту. Клієнт отримує доступ до обладнання без необхідності великих витрат на його придбання. Лізингові компанії можуть також надавати фінансові послуги для транспортування товарів та інших міжнародних торговельних операцій.

Непряма торгівля через організовані товарні. Такі ринки зазвичай спеціалізуються на конкретних товарах або послугах і мають стандартні умови поставки та оплати. Організаторами міжнародних товарних ринків можуть бути різні організації, наприклад, товарні біржі або спеціалізовані агентства. На таких ринках продажі здійснюються за допомогою посередників, які виступають у ролі торговців, а також за допомогою електронних торговельних платформ. Один з прикладів міжнародних товарних ринків - це ринок нафти ICE (Intercontinental Exchange), де відбувається торгівля нафтовими ф'ючерсами [3]. Цей ринок забезпечує можливість купівлі-продажу нафти за стандартними умовами, що дозволяє зменшити ризики та збільшити ефективність операцій. Міжнародні товарні ринки також можуть бути спрямовані на торгівлю фінансовими інструментами, наприклад, валютними парами, акціями, тощо.

Транзитна торгівля використовується для обходу тарифних бар'єрів та інших обмежень на імпорт та експорт товарів. Наприклад, якщо країна має високі тарифи на імпорт певного товару, але має коридор транзитної торгівлі через свою територію, то цей товар може бути перевезений через цю країну, щоб обійти тарифні бар'єри. Транзитна торгівля є важливою для економіки країни, через яку проходить транзитний шлях, оскільки це може приводити до зростання обсягів транспортного бізнесу, залучення інвестицій та розвитку інфраструктури, що сприяє збільшенню робочих місць та покращенню життєвого рівня населення.

При агентській торгівлі агент займається пошуком покупців для продавця або пошуком продавців для покупця, організацією контрактів на постачання товарів, координацією транспортування та забезпеченням виконання умов угоди. Агент отримує комісійну винагороду за свої послуги, яка може бути фіксованою сумою або відсотком від обсягу угоди.

Агентська торгівля корисна для продавців та покупців, бо вона дозволяє їм зосередитися на основній діяльності, не витрачаючи час на пошук партнерів та організацію транспортування. Агенти можуть мати більші знання про ринки та уміти знайти більш вигідні угоди для своїх клієнтів. Однак, агентська торгівля може призвести до збільшення вартості товару, оскільки

агент отримує свою комісійну винагороду. Крім того, іноді може виникати конфлікт інтересів між агентом та його клієнтом, особливо коли агент має ділові зв'язки з іншими продавцями або покупцями.

Контрактна торгівля є основним методом у більшості галузей промисловості та забезпечує стабільність та прозорість у взаєминах між покупцями та продавцями. Вона дає можливість сторонам планувати свої бізнес-операції та уникати ризиків змін цін та умов поставки на відкритому ринку. Контрактна торгівля може бути двосторонньою (коли покупець і продавець укладають контракт між собою) або залучати посередників, таких як брокери або дистриб'ютори. Також контрактна торгівля може бути довгостроковою або короткостроковою в залежності від характеру товару та специфіки угоди. Контрактна торгівля є популярною формою торгівлі в міжнародному бізнесі, оскільки дає можливість сторонам забезпечити стабільність у взаєминах, уникнути ризиків валютної коливання та забезпечити точність та надійність у поставках товарів через границю.

Бартерна торгівля та внутрішня торгівля є двома різними поняттями. Бартерна торгівля передбачає обмін товарів і послуг без використання грошей. Це означає, що кожна сторона отримує товар або послугу в обмін на свій власний товар або послугу. Бартерна торгівля може відбуватися як в межах країни, так і між різними країнами. З іншого боку, внутрішня торгівля передбачає обмін товарів та послуг в межах однієї країни. Це можуть бути покупка та продаж товарів та послуг між компаніями в межах країни або між різними регіонами країни. Отже, бартерна торгівля може відбуватися як в межах країни, так і між різними країнами, тоді як внутрішня торгівля передбачає тільки обмін товарів та послуг в межах однієї країни.

Транснаціональні корпорації (ТНК) є невід'ємною складовою у міжнародній торгівлі, які прагнуть максимізувати свій прибуток, економлячи на виробництві та розподілі витрат. Надійний та ефективний ланцюг постачання дозволяє ТНК забезпечити швидку та надійну доставку своїх товарів у різні країни світу [4, с. 12-13]

ТНК відіграють основну роль у міжнародній торгівлі, оскільки вони є ключовими гравцями у світовому бізнесі, які здійснюють виробництво та постачання товарів у різних країнах з метою їх подальшої продажу на міжнародному ринку. Завдяки своїй глобальній присутності, ТНК можуть знаходити найкращі можливості для розширення своїх бізнесів, шляхом знаходження нових ринків збуту, зниження витрат та підвищення ефективності виробництва. Проаналізувавши динаміку ТНК одразу помітно, як за останні роки кількість ТНК значно збільшилася, а їх обсяги більші за

багато національних економік. Також, структура ТНК зазнала змін зростанням кількості крос-національних об'єднань та філій, які забезпечують їх глобальну присутність (табл. 1.3):

Таблиця 1.3 - Динаміка розвитку ТНК в період 2015-2020рр

Рік	Кількість ТНК	Обсяг прибутку (трлн дол.)
2015	108,000	11,1
2016	102,000	11,2
2017	94,000	12,0
2018	91,000	13,1
2019	93,000	14,1
2020	92,000	14,5

Джерело : складено автором за даними [5]

Згідно з подіями останніх років, транснаціональні корпорації продовжують займати значну роль на світовій арені і впливати на економічний та соціальний розвиток країн. Глобальні події, що сталися із ТНК протягом 2020-2023 років:

- 2020 рік, пандемія COVID-19 мала серйозний вплив на світову економіку, включаючи транснаціональні корпорації. Багато ТНК зазнали значних втрат через зменшення попиту на їх продукцію та послуги та зміну споживацьких звичок. Однак, деякі ТНК, як от Amazon та Alibaba, зазнали значних прибутків завдяки збільшенню онлайн-продажів.
- 2021 рік, було оголошено, що компанії Apple, Microsoft та Amazon стали першими транснаціональними корпораціями, які досягли ринкової капіталізації в 2 трлн доларів.
- 2021 рік, Facebook Inc. змінив свою назву на Meta Platforms Inc., заявивши про свої плани зосередитися на віртуальному просторі та метавсесвіті.
- 2022 рік, компанія Tesla Inc. заявила про плани створити свій власний чіп, який може замінити чіпи, вироблені Samsung та TSMC, для використання в їх автомобілях.

Ліцензування - це контрактна угода, за якою компанія в одній країні надає іншій компанії в іншій країні можливість отримання роялті за використання своєї інтелектуальної власності, що включає патенти, торгові марки або авторські права. За ліцензійною угодою ліцензіар (компанія, що володіє інтелектуальною власністю) надає ліцензіату (іноземній компанії)

право використовувати інтелектуальну власність на певній географічній території або протягом певного періоду часу. Ліцензіат сплачує ліцензіару роялті в обмін на використання інтелектуальної власності. Ліцензування пропонує кілька переваг для бізнесу, включаючи доступ до нових ринків, збільшення доходів і зниження ризиків. Також дозволяє компаніям використовувати наявну інтелектуальну власність і технології для отримання додаткового доходу. Можливий ризик крадіжки інтелектуальної власності, потенційна втрата контролю над використанням інтелектуальної власності та складність забезпечення виконання ліцензійних угод в іноземних юрисдикціях. Бізнес повинен ретельно оцінити потенційних ліцензіатів і розробити комплексну ліцензійну угоду, яка чітко визначає сферу застосування ліцензії, умови угоди, а також права та обов'язки обох сторін. Вжити заходів для захисту своєї інтелектуальної власності та контролювати використання ліцензованої технології або ноу-хау, щоб забезпечити дотримання умов ліцензійної угоди.

Франчайзинг - це договірна угода, за якою компанія в одній країні надає іншій компанії в іншій країні право на використання своєї бізнес-моделі, торгової марки та операційних процедур в обмін на роялті або іншу компенсацію.

Компанія-франчайзер (власник бренду) надає франчайзі (іноземній компанії) право на використання бренду та операційних процедур для заснування та ведення бізнесу в певній географічній зоні. Франчайзі сплачує франчайзеру винагороду в обмін на використання бренду та операційних процедур.

Франчайзинг має переваги для комерції, а саме: збільшення доходів і зниження ризиків, дозволяє бізнесу розширити свій бренд і охопити більше клієнтів без необхідності значних капіталовкладень. Загроза недотримання франчайзі операційних процедур і стандартів бренду, можливість виникнення культурних і мовних бар'єрів, а також складність забезпечення виконання франчайзингових угод в іноземних юрисдикціях.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ): ПІІ виникають, коли компанія з однієї країни інвестує в іншу країну та управляє операціями в ній.

При ПІІ компанія-інвестор стає багатонаціональним підприємством (БНП) і встановлює пряму частку власності в іноземній компанії або операції. Це може бути зроблено різними способами, включаючи злиття та поглинання, створення спільних підприємств та інвестиції з нуля (заснування нового підприємства). ПІІ включають доступ до ресурсів і технологій, збільшення доходів і можливість отримати конкурентну перевагу. Вони також можуть створювати робочі місця та сприяти економічному розвитку приймаючої

країни. Однак ПІ мають політичну та економічну нестабільність у приймаючій країні, культурні та мовні бар'єри, регуляторні та правові перешкоди, а також потенційна можливість втрати контролю над іноземною операцією.

Міжнародна торгівля відіграє найважливішу роль у сприянні глобальному економічному зростанню та розвитку, оскільки торговельні потоки мають вплив на країни, компанії та споживачів у всьому світі. Вони визначають доступність товарів та послуг, формують глобальні ланцюги постачання та забезпечують економічну стабільність.

Міжнародна торгівля надає великі можливості для країн та компаній, що мають бажання розширити свою присутність на світовому ринку, але водночас вона приносить і виклики та ризики. Компанії повинні адаптуватися до змінливих ринкових умов, геополітичних ризиків та регуляторного середовища, щоб успішно функціонувати на міжнародній арені. Для країн важливо знаходити баланс між вигодами від міжнародної торгівлі та необхідністю захищати власну промисловість та боротися з негативними наслідками глобалізації, такими як втрата робочих місць та екологічна шкода. Загалом, міжнародна торгівля є складною та динамічною сферою, яка формується під впливом економічних, політичних та соціальних факторів. Ефективне управління міжнародною торгівлею вимагає постійної співпраці та діалогу між країнами, компаніями та іншими зацікавленими сторонами з акцентом на просуванні вільної та справедливої торгівлі, підвищенні глобальної конкурентоспроможності та забезпеченні справедливого розподілу вигод від торгівлі.

1.2. Система основних показників оцінювання розвитку міжнародної торгівлі

Є сім наборів показників, що використовуються для визначення рівня розвитку міжнародної торгівлі, серед яких можна виділити абсолютні показники, результуючі показники, структурні показники, інтенсивні показники, ефективні показники, динамічні показники та порівняльні показники. Деякі показники, наприклад індекс концентрації експорту та індекс диверсифікації експорту, використовуються виключно для порівняння з іншими країнами, тоді як інші, такі як розмір експорту та імпорту, структури товарів та регіональних зон торгівлі, можуть допомогти в оцінці розвитку зовнішньої торгівлі компаній.

Структурні показники включають товарну та географічну структури зовнішньої торгівлі, а також регіональні структури експорту та імпорту. Абсолютні показники, які включають експорт (включаючи реекспорт), імпорт (включаючи реімпорт), зовнішньоторговельний обіг, «генеральна торгівля», «спеціальна торгівля» та фізичний обсяг торгівлі є основними компонентами системи показників розвитку міжнародної торгівлі.

Товарна структура експорту - це типи товарів або продуктів, які країна експортує до інших країн. Ця структура може сильно відрізнятися залежно від природних ресурсів, технологічних можливостей та порівняльних переваг країни в певних галузях [2, с.7]

Наприклад, країна з багатими природними ресурсами у вигляді нафти, газу або мінералів може мати значну частку експорту, що складається з цих товарів. Але країна з потужним виробничим сектором може експортувати різноманітні товари, такі як автомобілі, електроніка або текстиль. Країни, експорт яких значною мірою залежить від невеликої кількості товарів, можуть бути більш вразливими до коливань світового попиту та цін на ці товари. І навпаки, країни з диверсифікованою експортною базою можуть бути більш стійкими до економічних потрясінь і краще використовувати нові ринкові можливості. Аналіз товарної структури експорту також може дати уявлення про конкурентоспроможність країни в певних галузях і потенційні сфери для зростання та розвитку. Політики можуть використовувати цю інформацію для визначення сфер, де інвестиції та інновації можуть покращити експортні показники країни та сприяти економічному зростанню.

Географічна структура експорту та імпорту - це розподіл торговельних потоків країни між різними країнами та регіонами. На цю структуру впливає географічна близькість, економічні та політичні відносини, а також торговельні угоди. Географічна структура експорту та імпорту може мати важливі наслідки для торговельного балансу країни, економічного зростання та міжнародних відносин. Країна, яка сильно залежить від експорту до невеликої кількості країн, може бути більш вразливою до коливань попиту або змін у торговельній політиці цих країн. Або країна, яка диверсифікувала свої експортні ринки, може мати кращі позиції, щоб пережити економічні потрясіння та скористатися новими ринковими можливостями.

Регіональна структура експорту та імпорту - це розподіл торговельних потоків між країнами в межах певного географічного регіону. На ці моделі впливають різноманітні фактори, такі як торговельні угоди, культурні та історичні зв'язки, а також економічна взаємодоповнюваність. Регіональна структура експорту здатна впливати на економічне зростання та розвиток

країни. Для країн, які є членами регіональних торговельних угод, це може бути преференційний режим та зниження торговельних бар'єрів, що сприятиме розвитку торгівлі та збільшенню експорту в регіоні. Крім того, країни, які мають сильнішу економічну взаємодоповнюваність за інших країн регіону, можуть спеціалізуватися на певних галузях і підвищити свою експортну конкурентоспроможність.

Товарна структура експорту групи країн залежить від різних факторів, таких як наявні природні ресурси, рівень індустріалізації, а також світового попиту на різні види продукції. Однак існують деякі загальні тенденції, які можна спостерігати в товарній структурі експорту різних груп країн. Розвинені країни, як правило, експортують високотехнологічні продукти, такі як електроніка, техніка, і фармацевтика. Ці країни мають розвинуті економіки з добре розвиненими дослідницькими та розробницькими можливостями, що дає їм змогу виробляти товари високої вартості, які користуються попитом у всьому світі. Країни, що розвиваються схильні експортувати сировину і продукти низької вартості, такі як сільськогосподарська продукція, мінерали, текстиль. Ці країни часто мають багаті природні ресурси, але не мають технології та інфраструктури, щоб додати цінності цим ресурсам. Країни з ринковою економікою, що розвиваються, такі як Китай, Індія і Бразилія, мають більш різноманітну товарну структуру експорту, з змішуванням високотехнологічної продукції і сировини. Ці країни активно інвестують в освіту, дослідження і розвиток, а також інфраструктуру, що дало їм можливість розвивати передові виробничі можливості і конкурувати на світовому ринку.

Показники інтенсивності торгівлі включають обсяг експорту, обсяг імпорту чи обсяг зовнішньоторговельного обігу (ЗТО) на душу населення; експортну, імпортну чи зовнішньоторговельну квоту та інтенсивність і рівень внутрішньогалузевого обміну [2, с.37].

Зовнішньоторговельний обіг - сума вартості експорту та імпорту країни або груп країн за певних період: рік, квартал, місяць. Зовнішньоторговельний обіг показує загальні обсяги зовнішньоторговельної діяльності, тобто експорту та імпорту в цілому:

$$\text{ЗТО} = \text{E} + \text{I},$$

де ЗТО - зовнішньоторговельний обіг;

E - обсяг експорту (у вартісних одиницях);

I - обсяг імпорту (у вартісних одиницях).

Показники, що належать до результуючої групи, включають ряд показників, таких як сальдо торговельного балансу, сальдо балансу послуг,

сальдо балансу поточних операцій, індекси стану платіжного балансу, індекси, що відображають стан умов торгівлі, індекси, що показують концентрацію експорту та коефіцієнти, що відображають ступінь імпоротної залежності країни. Разом із такими критеріями, як статус країни у світі торгівлі, вона представляє статус зовнішньої торгівлі.

Сальдо торговельного балансу розраховується за формулою [2, с.43] :

$$C_T = E_T - I_T,$$

де C_T - сальдо торговельного балансу;

E_T - вартість товарного експорту;

I_T - вартість товарного імпорту.

Різні аспекти міжнародних відносин, включаючи економічні, гуманітарні, культурні та політичні, відображаються у міжнародних балансах розрахунків. Ці баланси відображають співвідношення грошових вимог та зобов'язань, надходжень та платежів між країнами, та складаються з розрахункового балансу, балансу міжнародної заборгованості та платіжного балансу. Розрахунковий баланс відображає вимоги та зобов'язання країни у міжнародних відносинах на певну дату, що виникають з міжнародної торгівлі, міграції капіталу та робочої сили. Він відображає динаміку вимог та зобов'язань країни протягом певного часу, але не відображає збалансованості міжнародних торговельних та економічних відносин. Цю роль відіграє платіжний баланс, який є основним при аналізі балансів міжнародних розрахунків. Один з ключових інструментів для аналізу міжнародних розрахунків - платіжний баланс, який надає відомості про кількісні та якісні характеристики зовнішньоекономічних зв'язків країни. Він фіксує відношення платежів, здійснених країною за кордоном, та надходжень, отриманих від інших країн за певний період часу (наприклад, рік, квартал, місяць) та на певну дату (день).

Торговельний баланс - це один з показників платіжного балансу, який вимірює різницю між обсягами експорту та імпорту товарів і послуг країни за певний період. Якщо країна експортує більше, ніж імпортує, то її торговельний баланс є позитивним, а якщо імпортує більше, ніж експортує, то торговельний баланс є від'ємним. Однак, платіжний баланс дає більш повну картину про стан та співвідношення платежів та надходжень.

Для розрахунку торговельного балансу необхідно відняти вартість імпорту від вартості експорту за відповідний період. Таким чином, якщо отримане число є додатнім, то країна має позитивний торговельний баланс, а якщо від'ємним - то вона має дефіцит торговельного балансу. На торговельний баланс можуть впливати різні фактори, включаючи

економічну політику країни, обмінний курс та відносну конкурентоспроможність її галузей. Якщо торговельний баланс має позитивне сальдо, то це означає, що країна експортує більше товарів і послуг, ніж імпортує. Це може привести до прискорення економічного зростання та створення нових робочих місць. Натомість, коли торговельний баланс має дефіцит, то це свідчить про те, що країна імпортує більше товарів і послуг, ніж експортує.

Зазвичай обсяг торгівлі вимірюється загальною вартістю експорту та імпорту товарів і послуг і може бути розрахований на щорічній, щоквартальній або щомісячній основі. Дані зазвичай подаються в національній валюті країни, але можуть бути виражені в спільній валюті, такий як долар США або євро, щоб полегшити порівняння між різними країнами та регіонами. Зміни в умовах попиту та пропозиції, зрушення в глобальному економічному зростанні та розвитку, зміни в державній політиці та регулюванні, а також коливання валютних курсів можуть вплинути на обсяг торгівлі. Зміни в обсягах торгівлі можуть мати значні наслідки для глобальної економічної діяльності та структури торгівлі, а також впливати на конкурентоспроможність галузей і добробут країн та регіонів світу.

Умови торгівлі - це співвідношення експортних цін країни до її імпортних цін. Це показник купівельної спроможності експорту країни і відображає відносну вартість її експорту порівняно з імпортом. Умови торгівлі розраховуються шляхом ділення індексу цін на експорт країни на індекс цін на імпорт. Якщо умови торгівлі покращуються, це означає, що ціни на експорт країни зростають швидше, ніж ціни на імпорт, і країна може купувати більше імпорту за той самий обсяг експорту. Якщо умови торгівлі погіршуються, це означає, що ціна експорту країни зростає повільніше, ніж ціна імпорту, і країна може купити менше імпорту за ту саму суму експорту. Умови торгівлі є важливим показником економічної ефективності та добробуту країни. Покращення умов торгівлі може призвести до збільшення доходів і підвищення рівня життя в країні, тоді як погіршення умов торгівлі може мати протилежний ефект. Фактори, які можуть впливати на умови торгівлі країни, включають зміни в умовах глобального попиту та пропозиції, зміни обмінного курсу, зміни в тарифах і торговельній політиці, а також зміни в структурі та якості експорту та імпорту.

Індекс інтенсивності торгівлі (ІІТ) є показником міцності торговельних зв'язків між двома країнами, який враховує взаємозалежність їх торговельних партнерств. Індекс обчислюється шляхом порівняння частки

експорту однієї країни до певного торговельного партнера з загальним обсягом її експорту та частки експорту цього партнера до країни з загальним обсягом її імпорту. Цей показник є надзвичайно важливим для визначення ступеня взаємозалежності між країнами та може вказати на наявність сильних торговельних зв'язків. Якщо Індекс інтенсивності торгівлі (ІІТ) між двома країнами є високим, то це означає, що між ними існують сильні та вигідні торговельні відносини. Натомість, якщо ІІТ є низьким, то це може свідчити про потенційні можливості для збільшення обсягів торгівлі між цими країнами. Індекс ІІТ є корисним інструментом для прийняття рішень щодо торговельної політики та визначення можливостей для співпраці між країнами.

$$\text{ІІТ} = (X+M)/(GDP1+GDP2),$$

Де:

ІІТ - індекс інтенсивності торгівлі;

X - експорт однієї країни до іншої;

M - імпорт однієї країни з іншої;

GDP1 - ВВП першої країни;

GDP2 - ВВП другої країни.

Індекс диверсифікації експорту (DI) - це показник диверсифікації експорту країни, тобто ступеня, до якого експорт країни розподілений між різними товарними категоріями та ринками.

$$DI = 1 - \sum(S_i^2),$$

Де:

DI - індекс диверсифікації експорту;

S_i - доля експорту країни в загальному обсязі світового експорту за певний період. Значення індексу може коливатися від 0 (якщо країна експортує лише один товар) до 1 (якщо країна експортує рівні частки кількох товарів). Чим більше значення індексу, тим більш диверсифікований експорт країни. DI базується на індексі Херфіндаля-Хіршмана (HHI) [2, с.80], який є широко використовуваним показником ринкової концентрації в економіці. Індекс розраховується шляхом взяття HHI експорту країни за певний період часу, наприклад, за рік або десятиліття. HHI розраховується шляхом підсумовування квадратів часток кожної товарної категорії або ринку в загальному обсязі експорту країни. Отримане значення коливається від нуля до одиниці, причому вищі значення свідчать про більшу концентрацію та нижчий рівень диверсифікації експорту. DI корисний для оцінки експортної конкурентоспроможності країни та визначення сфер, де може існувати потенціал для більшої диверсифікації. Вищий DI вказує на те, що експорт

країни сконцентрований на меншій кількості товарів або ринків, що може зробити її вразливою до економічних шоків або змін попиту. І навпаки, нижчий ДІ вказує на більш диверсифіковану експортну базу, що може зробити економіку країни більш стійкою до зовнішніх факторів і забезпечити можливості для зростання та розвитку. Уряди та політики можуть використовувати ДІ для визначення сфер для політичного втручання, таких як просування експорту на нові ринки або підтримка розвитку нових експортних галузей. ДІ також можна використовувати для відстеження змін у диверсифікації експорту країни з плином часу, що може допомогти оцінити ефективність політичних заходів та виявити тенденції та закономірності у світовій торгівлі.

Індекс проникнення імпорту (ІПІ) - це показник конкурентоспроможності вітчизняної промисловості в умовах міжнародної торгівлі. Він вимірює частку внутрішнього ринку країни, яка забезпечується імпортними товарами та послугами.

$$\text{ІПІ} = (I / \text{ВВП}) * 100,$$

Де:

I - обсяг імпортованих товарів у грошовому виразі за певний період;

ВВП - валовий внутрішній продукт країни за той самий період.

ІПІ розраховується шляхом ділення вартості імпорту країни на вартість її внутрішнього виробництва для певної галузі чи сектору. Високий показник ІПІ вказує на те, що вітчизняні виробники стикаються з сильною конкуренцією з боку імпорту на внутрішньому ринку. Це свідчить про недостатню конкурентоспроможність або порівняльні переваги вітчизняної галузі чи сектору. З іншого боку, низький показник ІПІ свідчить про те, що вітчизняні виробники мають більшу частку ринку і стикаються з меншою конкуренцією з боку імпорту. ІПІ можна використовувати для оцінки впливу міжнародної торгівлі на внутрішню промисловість країни та визначення сфер, де можуть існувати можливості для підвищення конкурентоспроможності. Політики та бізнес можуть використовувати ІПІ для визначення галузей і секторів, де є потенціал для зростання, а також для розробки стратегій підвищення конкурентоспроможності, таких як підвищення продуктивності, інвестування в нові технології або зниження торговельних бар'єрів. ІПІ також можна використовувати для порівняння конкурентоспроможності різних країн або регіонів в одній і тій же галузі чи секторі. Наприклад, якщо ІПІ в одній країні нижчий, ніж в іншій для тієї самої галузі чи сектору, це може свідчити про те, що перша країна має

порівняльні переваги в цій галузі чи секторі і є більш конкурентоспроможною на світовому ринку. Загалом, ІРІ є корисним інструментом для аналізу конкурентоспроможності національних галузей промисловості та для прийняття рішень у сфері торговельної політики.

Індекс чистої торгівлі (NT) - це показник відносної позиції країни в міжнародній торгівлі. Він порівнює вартість експорту країни з вартістю її імпорту і виражає різницю у відсотках від ВВП [2, с.56].

$$NT = (E_i - I_i) / (E_i + I_i),$$

Де:

NT – показник чистої торгівлі;

E_i – експорт товару i ;

I_i – імпорт товару j .

Індекс може бути як позитивним, так і негативним, залежно від того, чи експортує країна більше, ніж імпортує, чи імпортує більше, ніж експортує. Якщо індекс NT позитивний, це означає, що країна є чистим експортером, тобто вона експортує більше, ніж імпортує. Це може бути ознакою сильної економіки і сприяти економічному зростанню та розвитку. Однак високий рівень залежності від експорту може також зробити країну вразливою до зовнішніх шоків, таких як зміни світового попиту або торговельні бар'єри, встановлені іншими країнами. З іншого боку, від'ємне значення NT вказує на те, що країна є чистим імпортером, тобто вона імпортує більше, ніж експортує. Це може бути ознакою економіки, яка сильно залежить від імпорту, і може свідчити про недостатню конкурентоспроможність вітчизняної промисловості. Високий рівень залежності від імпорту також може зробити країну вразливою до зовнішніх факторів, таких як зміни світових цін або перебої в постачанні. NT можна застосувати для оцінки відносної позиції країни в міжнародній торгівлі та визначення сфер, в яких можуть існувати можливості для зростання та розвитку. Він також може бути використаний для моніторингу змін у торговельному балансі країни з плином часу та для обґрунтування рішень у сфері торговельної політики. Загалом, NT є корисним показником торговельних показників країни і може допомогти в розробці економічної політики та стратегій розвитку.

1.3. Джерела статистичної інформації щодо розвитку міжнародної торгівлі

Світова Організація Торгівлі (СОТ) забезпечує широкий спектр статистичних даних щодо міжнародної торгівлі, включаючи торговельні потоки, тарифи та торговельні угоди. Статистичний огляд торгівлі СОТ надає повний огляд глобальних тенденцій у світовій торгівлі та моделей. Головним завданням СОТ є розвиток вільної торгівлі, за допомогою встановлення правил та зобов'язань для всіх своїх членів. Країни, які є членами СОТ, зобов'язані дотримуватися узгоджених домовленостей щодо зниження торговельних бар'єрів. Членами СОТ є розвинені країни та країни з розвиваючимся економічним статусом. Основними принципами СОТ є недискримінаційність, вільний доступ до ринків, захист інтелектуальної власності, зниження торговельних бар'єрів та вирішення спорів між країнами-членами. СОТ є важливою інституцією світової торгівлі, що допомагає забезпечувати вільну торгівлю між країнами та сприяє зростанню глобальної економіки. Ключові статистичні дані СОТ, які було опубліковано (табл. 1.4):

Таблиця 1.4 - Основні звіти та документи, які публікуються СОТ

Назва публікації	Ключові статистичні дані
World Trade Statistical Review	Міжнародна торгівля за роки, регіонами, країнами, товарними групами
Trade Profiles	Детальна інформація про міжнародну торгівлю країн-членів СОТ
Trade and Environment Review	Аналіз взаємозв'язку між міжнародною торгівлею та довкіллям
Trade Facilitation Agreement Database	Інформація про виконання Керівництва зі спрощення митних процедур та поліпшення торгівлі
Integrated Trade Intelligence Portal	Дані про торгівлю та тарифи за країною та товаром

Джерело : складено автором за даними [6]

ЮНКТАД, що є Конференцією ООН з торгівлі та розвитку, займається збором та аналізом статистичних даних щодо міжнародної торгівлі, інвестицій та розвитку. Організація публікує свій головний документ, Звіт про торгівлю та розвиток, який містить глибокий аналіз глобальних економічних тенденцій. ЮНКТАД керується принципами співробітництва

між країнами, взаємної вигоди, а також рівності та справедливості. Організація проводить дослідження та аналіз сучасних тенденцій у глобальній економіці, розробляє стратегії та рекомендації з метою поліпшення умов торгівлі та забезпечення розвитку країн-членів (табл. 1.5):

Таблиця 1.5 - Основні звіти, які публікує Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД)

Назва звіту	Ключові статистичні дані
Доповідь про торгівлю та розвиток 2021	Розвиток після кризи. Можливості для підтримки підприємств та працівників
Звіт про інвестиції в світовій економіці 2022	Відновлення інвестицій з метою сталого розвитку
Звіт про технологічний та інноваційний розвиток	Глибинні зміни технологій та перспективи для інноваційного розвитку
Звіт про торгівлю та розвиток	Вартість розвитку – забезпечення більш стійкого інклюзивного та сталого підходу до торгівлі та розвитку
Integrated Trade Intelligence Portal	Звіт про міжнародну торгівлю товарами
Звіт про морську торгівлю та розвиток 2022	Відновлення морської торгівлі. Перспективи та виклики для після пандемічного світу

Джерело : складено автором за даними [7]

Міжнародний валютний фонд (МВФ) проводить дослідження світової економіки та торгівлі, включаючи звіт "Перспективи розвитку світової економіки" та збирає статистичні дані про торговельні напрямки. Організація фінансується країнами-членами шляхом внесення фінансового внеску відповідно до економічного потенціалу країни та її міжнародних платежів. МВФ грає ключову роль у системі міжнародного фінансового управління, надаючи фінансову допомогу країнам, що перебувають у складних економічних умовах. До головних функцій МВФ відносяться:

- надання кредитів і технічної допомоги країнам для розвитку їхніх економік і підтримки стабільності фінансових ринків;

- проведення економічних досліджень та аналізів, які сприяють розробці рекомендацій щодо поліпшення економічного становища країн-членів;
- моніторинг економічних тенденцій та ризиків у світовій економіці;
- сприяння міжнародній валютній стабільності шляхом координації грошово-кредитних політик країн-членів.

Документи МВФ та їх статистичні дані (табл 1.6):

Таблиця 1.6 - Основні документи, які публікує МВФ

Назва документу	Ключові статистичні дані
Доклад про перегляд програм	Проводить перегляди програм підтримки країн, де оцінюється виконання попередніх угод та запропоновані рекомендації для подальшої підтримки
Прес-реліз	Випускає прес-релізи після засідань правління, де повідомляє про прийняті рішення та надає коментарі щодо ситуації в світовій економіці
Регіональні звіти	Публікує регіональні звіти, де аналізується економічна ситуація в окремих регіонах світу

Джерело : складено автором за даними [8]

Євростат - це статистичне агентство Європейського Союзу, яке забезпечує надання високоякісних, об'єктивних та порівняльних статистичних даних про міжнародну торгівлю між країнами-членами ЄС та іншими країнами світу. Головна мета Євростату полягає в забезпеченні статистичної інформації, необхідної для розробки, виконання та оцінки політики ЄС в різних сферах економіки та суспільства. Для досягнення цієї мети Євростат збирає та аналізує різноманітні статистичні дані, такі як дані про економіку, соціальні сфери, демографію, торгівлю, промисловість, транспорт, енергетику, навколишнє середовище та інше. Крім того, Євростат забезпечує методологічну та технічну підтримку для збору й обробки статистичних даних у країнах-членах ЄС та співпрацює з міжнародними статистичними організаціями та іншими партнерами, щоб забезпечити високу якість та порівняльність статистичних даних. Дані, які надає Євростат, є важливим джерелом інформації для прийняття рішень на рівні ЄС та в національних урядових інституціях (табл 1.7):

Таблиця 1.7 - Основні звіти, які публікує Євростат

Назва звіту	Ключові статистичні дані
GDP and main aggregates	Звіт про ВВП та головні показники
Eurostat yearbook	Щорічний звіт про статистику Європейського Союзу
Labour Force Survey	Звіт про стан зайнятості та безробіття
International trade in goods	Звіт про індекс споживчих цін
Integrated Trade Intelligence Portal	Звіт про міжнародну торгівлю товарами
Population and social conditions	Звіт про населення та соціальні умови
Transport statistics	Звіт про транспортну статистику

Джерело : складено автором за даними [9]

Статистичні агентства країн. Кожна країна має своє власне національне статистичне агентство, яке забезпечує збір та обробку статистичної інформації про свою країну, зокрема дані про торговельні потоки та торговельні баланси. Національні статистичні агентства, такі як Державна служба статистики в Україні, Бюро перепису населення в США та Офіс національної статистики у Великобританії, забезпечують статистичну інформацію для внутрішнього використання, наприклад для планування економічної політики, соціальних досліджень та демографічного аналізу.

Центр міжнародної торгівлі (ЦМТ). ЦМТ забезпечує статистичні дані та аналітику щодо міжнародної торгівлі, включаючи умови доступу до ринків та потенціал експорту різних товарів та послуг. Кожна з країн-членів має свій власний Центр міжнародної торгівлі, який займається збором та аналізом статистичних даних про своє міжнародне торговельне становище. Метою ЦМТ є сприяння розвитку міжнародної торгівлі та збільшення конкурентоспроможності підприємств з країн-членів на світових ринках. Основним завданням Центру міжнародної торгівлі є:

- надання підтримки експортерам та імпортерам з країн-членів, зокрема малих та середніх підприємств, у розвитку міжнародної торгівлі та підвищенні їх конкурентоспроможності на світових ринках;
- надання інформаційних та консультативних послуг для підприємств, які мають намір розширити свою діяльність на зовнішні ринки;

- забезпечення доступу до ринків для експортерів з країн-членів та збільшення їх участі у світовій торгівлі;
- розвиток міжнародної торгівлі за допомогою сприяння укладанню міжнародних торгових угод та зниження тарифних бар'єрів.

Світовий банк. Забезпечує доступ до світових даних та аналізу економічного розвитку, зокрема за допомогою бази даних World Development Indicators та World Integrated Trade Solution (WITS). Основна мета світового банку - надання фінансової та технічної допомоги країнам-членам у покращенні їх господарства та зменшенні бідності. Для досягнення цієї мети він надає кредити, гранти та інші види фінансової підтримки, а також допомагає у вирішенні економічних, фінансових, наукових та технологічних проблем. Банк здійснює моніторинг та аналіз економічного розвитку країн-членів, проводить дослідження та публікує звіти про світову економіку, технічний прогрес, бідність та інші проблеми, пов'язані з розвитком країн (табл. 1.8):

Таблиця 1.8 - Основні звіти, які публікує Світовий банк

Назва звіту	Ключові статистичні дані
Doing Business	Річний звіт, що досліджує рівень регулювання бізнесу в країнах світу
Global Economic Prospects	Звіт, що містить прогнози світової економіки та аналізує глобальні економічні тренди
Poverty and Shared Prosperity Report	Звіт про стан бідності та нерівності в країнах світу
Human Development Report	Звіт, що оцінює індекс людського розвитку та інші показники соціально-економічного розвитку країн світу.
Global Financial Stability Report	Звіт, що оцінює стан світової фінансової системи та ризики для глобальної фінансової стабільності
Global Environment Outlook	Звіт, що оцінює стан глобального середовища та ризики для здоров'я людей та екосистем

Джерело : складено автором за даними [10]

РОЗДІЛ 2. ДИНАМІКА ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Товарна та регіональна динаміка міжнародної торгівлі

Світові товари та послуги - це ключові компоненти глобальної економіки, які забезпечують міжнародну торгівлю та комерційні операції між країнами. Взаємодія між національними економіками створює значні можливості для підприємств та інвесторів, а також допомагає забезпечити ширший доступ до товарів та послуг для споживачів [11, с.15]. Товари та послуги, що перевозяться через кордони країн, можуть бути різні: це продукти харчування, електроніка, автомобілі, машини та інші матеріальні речі. Однак, в наш час, все більшу роль у світовій економіці почали грати послуги, такі як фінансові, транспортні, технічні послуги та інші. Ці послуги надаються через мережу Інтернет, що сприяє розвитку глобальної економіки та робить міжнародні операції більш ефективними та зручними.

Зміна складу товарів і послуг, що торгуються між країнами пов'язана з розвитком інформаційних технологій, зростанням уваги до екологічних проблем та змінами в демографічній та соціальній сферах. Зростає важливість торгівлі послугами, такими як фінансові та інформаційні послуги, що зумовлено розвитком інформаційних технологій та зміною споживчих уподобань. Зменшується важливість товарів, що мають високу енергоефективність, через зростання уваги до екологічних проблем та зміни споживчих уподобань. На сьогоднішній день зростає важливість торгівлі послугами, такими як фінансові та інформаційні послуги, а також інтелектуальна власність. Це пов'язано з тим, що розвиток інформаційних технологій та глобалізація ведуть до зростання потреби в цих послугах.

З іншого боку, зменшується важливість товарів, що мають високу енергоефективність, що зумовлено зростанням уваги до екологічних проблем та посиленням вимог щодо збереження навколишнього середовища. Такі товари, як паливо, вугілля та нафта, все менше використовуються у

виробництві та торгівлі, замінюючись більш екологічними альтернативами. У зв'язку з цим з'являються нові можливості для розвитку торгівлі товарами та послугами, пов'язаними з екологією, такими як відновлювана енергетика, екологічно чисті технології та матеріали, екологічні послуги тощо. Такі товари та послуги можуть стати основою нових видів бізнесу та сприяти збалансованому розвитку економіки.

Обсяг світової торгівлі товарами та реальний ВВП значно відновився у 2021 році після падіння у 2020 році після початку пандемії COVID-19. Обсяг торгівлі зріс на 9,7% у 2021 році, а ВВП за ринковими обмінними курсами зріс на 5,9%. Однак попри це у першій половині 2022 року було зафіксовано слабше зростання торгівлі. Торгівля товарами сповільнилася в першій половині 2022 року через боротьбу світової економіки під впливом кількох пов'язаних факторів, зокрема війни в Україні, високої інфляції та тривалих наслідків пандемії COVID-19. Зростання торгівлі товарами впало до 4,4 відсотка в річному обчисленні у другому кварталі 2022 року. Торгівля як товарами, так і комерційними послугами зросла двозначними темпами в першій половині 2022 року в номінальному вираженні в доларах США. Це збільшення було зумовлене вищими цінами на продукти харчування та енергію, а також збільшенням витрат на подорожі та транспортні послуги. Експорт товарів у другому кварталі зріс на 17% у вартісному вираженні порівняно з минулим роком, тоді як експорт комерційних послуг зріс на 18% у першому кварталі (рис. 2.1):

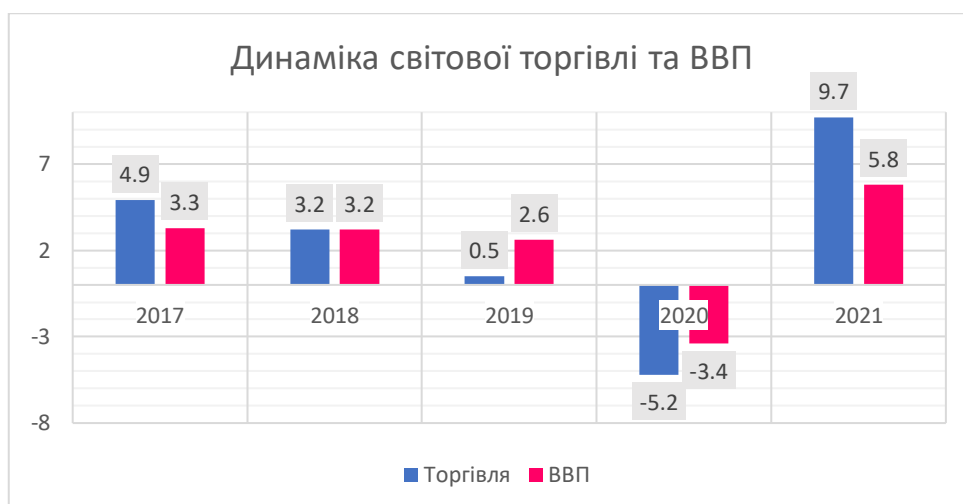


Рисунок 2.1 - Динаміка світової торгівлі та ВВП 2017-2021рр.

У 2021 році в усіх регіонах зафіксовано зростання товарообігу. У доларовому еквіваленті товарообіг зріс швидше, ніж в обсязі [12].

Інтенсивність відновлення торгівлі товарами помітно відрізнялася по регіонах (рис. 2.2):

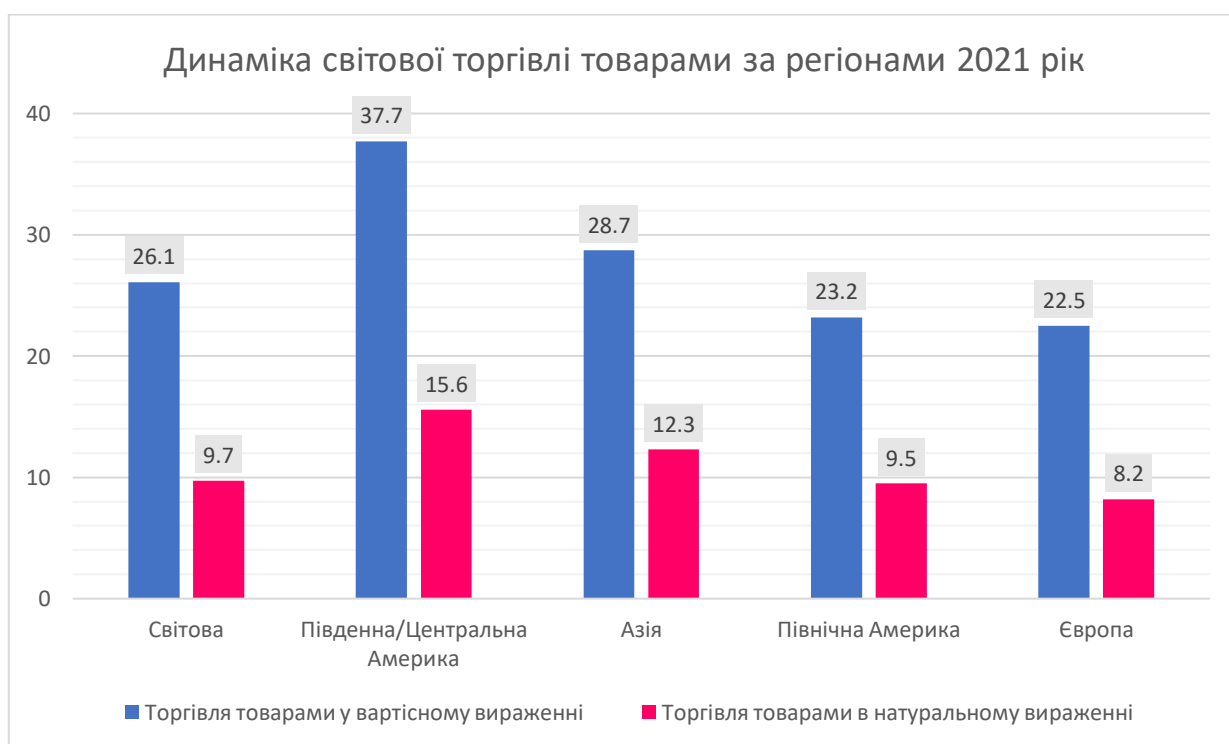


Рисунок 2.2 - Динаміка світової торгівлі товарами за регіонами 2021р.

Найсильніший зріст серед усіх регіонів – Південна і Центральна Америка. Зареєстровано зростання на 37,7 % вартісті торгівлі товарами у 2021 році [13]. Це було пов'язано з підвищенням цін на основні товари, такі як паливо, зерно та метал, які регіон переважно імпортує з Близького Сходу та Північній Африці.

У другому кварталі 2022 року було зафіксовано найвище у річному вимірі зростання вартості товарного експорту (рис. 2.3). Зростання було трохи вище середнього в регіоні Північній Америці - 23% та Південній Америці - 20%. В Азії - 14% та Європі - 9% воно було нижчим за середній показник [14].

Експорт з Азії в першій половині 2022 року зріс на 39 % порівняно з першою половиною 2019 року, що відображає високі торговельні показники регіону під час COVID-19.

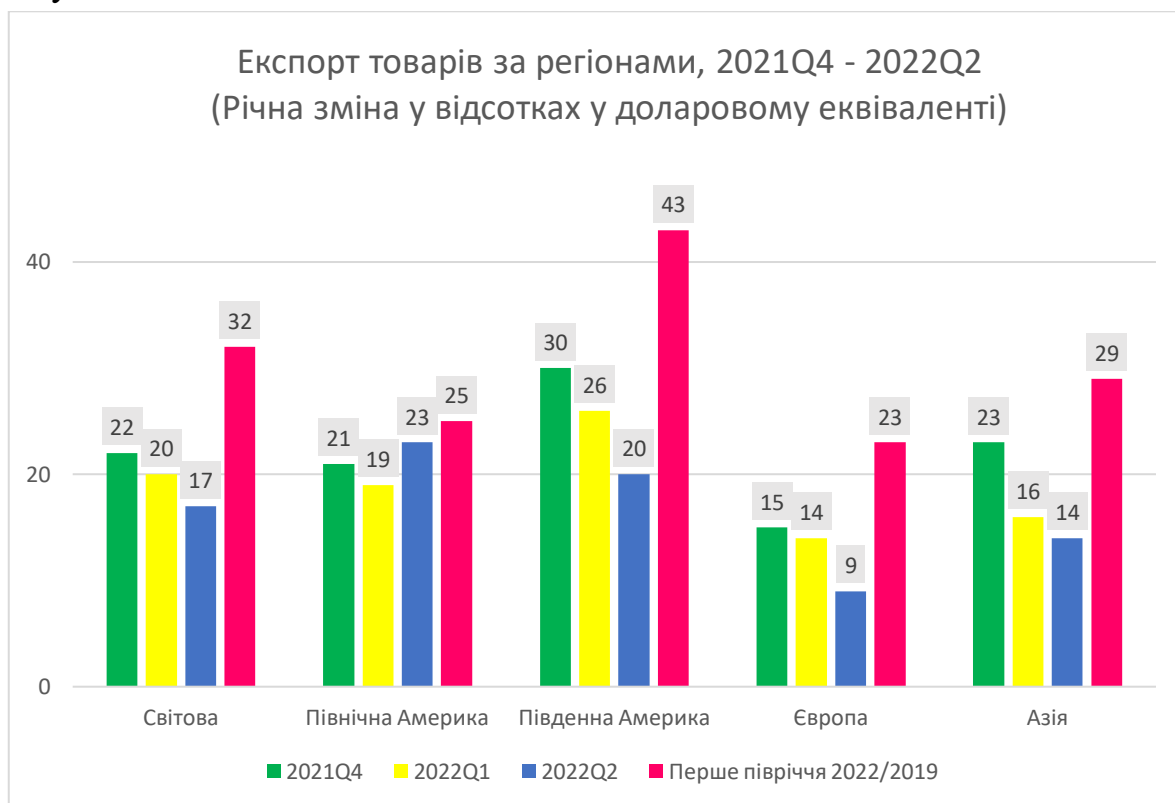


Рисунок 2.3 - Експорт товарів за регіонами, 2021Q4 - 2022Q2

Азія є одним з найбільших і найшвидше розвиваючихся ринків світу, з значною кількістю великих економік, таких як Китай, Японія, Індія, Південна Корея, Тайвань, Індія. Товари та послуги, що виробляються та надаються в регіоні, мають велике значення для міжнародної торгівлі. Одним з основних товарів, що виробляються в Азії, є електроніка. Країни, такі як Китай, Японія і Південна Корея, є світовими лідерами в області виробництва комп'ютерів, смартфонів, телевізорів та інших пристроїв (табл.2.4). У цьому регіоні також значна кількість великих виробників автомобілів, зокрема Toyota, Honda, Hyundai та Kia. Іншим важливим сектором є текстильна та швейна промисловість, яка займає велику кількість робочих місць у регіоні. Країни, такі як Бангладеш, Індія та В'єтнам, є великими виробниками одягу та інших текстильних виробів, які

експортуються по всьому світу. У сфері послуг в Азії значна кількість міжнародних компаній, які надають послуги в області технологій, фінансів, консалтингу та інші. У Японії та Південній Кореї існує значна кількість компаній, що спеціалізуються на створенні програмного забезпечення та наданні технологічних послуг. Одним з найбільших ринків послуг в Азії є туризм. Країни, такі як Таїланд, Японія, Китай та Індія, є популярними туристичними напрямками. Товари та послуги в Азії мають багату історію та культурні особливості, які відрізняють їх від товарів та послуг, що пропонуються в інших частинах світу. З огляду на величезну кількість країн та культур, що населяють Азію, цей континент можна розглядати як мозаїку різноманітних товарів та послуг. Однією з основних галузей, яка домінує в економіці багатьох азійських країн, є сільське господарство. Багато країн, зокрема Китай, Індія, Японія та Пакистан, виробляють великі обсяги сільськогосподарської продукції, такої як рис, пшениця, соя, чай та інші культури. Значна частина цих товарів експортується в інші країни. Азія є домом для багатьох промислових гігантів, таких як Японія, Південна Корея та Китай. Ці країни виробляють широкий спектр продукції, включаючи електроніку, автомобілі, машини та інші високотехнологічні товари. Багато з цих товарів експортується в інші частини світу.

Туризм також є важливою галуззю в Азії. Цей континент приваблює мільйони туристів з усього світу завдяки своїй культурній спадщині, красивій природі та іншим туристичним атракціям. Таїланд, Індія та Китай, залежать від туризму як від важливого джерела доходу. Ще однією важливою галуззю є послуги, як ті, що пов'язані з інформаційними технологіями та бізнес-процесами. Багато країн Азії, зокрема Індія та Філіппіни, є головними центрами інформаційних технологій, де розташовані великі компанії, які надають послуги у сфері програмного забезпечення, аутсорсингу та інших відповідних галузях. Також, зростання бізнесу в Азії приводить до збільшення попиту на послуги банківського сектору, страхування та інші фінансові послуги. У загальному розумінні, Азія може бути розглянута як великий ринок для різних товарів та послуг, що надаються як внутрішніми, так і зовнішніми постачальниками. Відкриття цього ринку може виявитися важливим кроком для бізнесу з усього світу, який бажає розширити свої можливості та збільшити свої доходи. Зростання економіки Азії та її стабільність також сприяють залученню іноземних інвестицій та розвитку нових бізнес-партнерств.

Таблиця 2.4 - Основні товари і послуги Азії

Країна	Основні товари	Основні послуги
Японія	Автомобілі (Toyota, Honda); електроніка (Sony, Panasonic, Toshiba); сталеві вироби	Фінансові послуги, технології, транспортні послуги
Китай	Електроніка (Huawei, Xiaomi, Lenovo); текстиль, сталеві вироби; машинобудування	Інформаційні послуги, логістика, туризм, фінансові послуги
Південна Корея	Електроніка (Samsung, LG); автомобілі (Hyundai, KIA); нафтопродукти	ІТ-послуги, фінансові послуги, косметичні продукти (Missha, Tony Moly)
Тайвань	Електроніка (Asus, Acer, HTC); сталеві вироби; машинобудування; харчові продукти	ІТ-послуги, транспортні послуги, туризм
Індія	Фармацевтика, текстиль, інформаційні технології	ІТ-послуги, транспортні послуги, медичні послуги

Джерело : складено автором за даними [14]

Північна Америка є одним з найбільших ринків збуту товарів та послуг у світі. Цей регіон включає в себе Сполучені Штати Америки, Канаду та Мексику, кожна з яких має власні унікальні особливості та переваги в галузі бізнесу. Сполучені Штати Америки є однією з найбільших економік у світі і має значний вплив на світові ринки. В країні розвинені ринки, такі як технології, фінанси, медіа та розваги, а також сільське господарство та промисловість (табл. 2.5). Це забезпечує безліч можливостей для бізнесу з усього світу. США має значні запаси нафти, природного газу та інших корисних копалин, що робить її великим інвестиційним потенціалом у галузі енергетики.

Канада також є великою економікою з розвиненими ринками, такими як нафтова промисловість, лісова галузь, аграрний сектор та інші. Канада є однією з найбільших країн світу за обсягом виробництва мінеральних ресурсів, таких як золото, нікель та інші метали. Це робить її привабливою

для іноземних інвесторів у галузі розробки мінеральних ресурсів та забезпечує збільшення попиту на відповідні послуги.

Мексика має розвинений промисловий сектор та є великим постачальником сільськогосподарської продукції, такої як кава, цукор, та інші. Крім того, Мексика має значний потенціал у галузі туризму та інших послуг.

На сьогоднішній день Північна Америка є одним з найбільших світових експортерів та імпортерів. США, Канада та Мексика є частинами зони вільної торгівлі, відомої як Північноамериканський договір про вільну торгівлю, яка забезпечує безмитний доступ до товарів та послуг між цими країнами. На північноамериканському ринку знайдуть своє застосування товари та послуги різних сфер, включаючи інформаційні технології, автомобільну промисловість, харчову та лікарську продукцію, будівельні матеріали та багато іншого. Важливим елементом є також фінансові послуги, які забезпечують фінансову стабільність та сприяють розвитку бізнесу. У північноамериканських країнах існує також значна кількість малого та середнього бізнесу, які забезпечують різноманітні послуги та товари, що відповідають попиту на місцевому рівні. Аспектом розвитку бізнесу є також інновації та нові технології, які забезпечують конкурентоспроможність на ринку. У північноамериканських країнах існує розвинена система регулювання та захисту прав споживачів, що забезпечує безпеку та якість товарів та послуг, що пропонуються на ринку.

Таблиця 2.5 - Основні товари і послуги Північної Америки

Країна	Основні товари	Основні послуги
Канада	Нафта та нафтопродукти, автомобілі, деревина, харчові продукти, хімічні речовини	Експорт енергоносіїв, транспортні послуги, ІТ-послуги
США	Електроніка, автомобілі, нафта та нафтопродукти, харчові продукти, медичне обладнання	Інформаційні технології, фінансові послуги, транспортні послуги
Мексика	Електроніка, автомобілі, нафта та нафтопродукти, текстильні вироби, фрукти та овочі, медичне обладнання	Автомобільна промисловість, телекомунікаційні послуги, туризм

Ямайка	Боксити, алюміній, цукор, ром, фрукти та овочі, туризм	Туризм, транспортні послуги, банківські послуги
Куба	Цукор, тютюн, боксити, туризм	Туризм, фармацевтичні послуги, транспортні послуги
Багамські острови	Туризм, банани, цитрусові, риба, алкогольні напої	Туризм, фінансові послуги, транспортні послуги
Гаїті	М'ясо, кава, манго, текстильні вироби, банани, ром, туризм	Туризм, транспортні послуги, сільськогосподарські послуги

Джерело : складено автором за даними [14]

Значну частину економіки Південної Америки складає сільське господарство, яке забезпечує виробництво продуктів харчування та сировини для промисловості. Південна Америка має великий потенціал у галузі добувної промисловості, такі як нафтова та газова промисловість, добування металів та добрив. На ринку пропонується сільськогосподарська продукція, хімічні речовини, будівельні матеріали, автомобілі та автозапчастини, електроніку, текстиль та одяг, ліки та медичне обладнання, туристичні послуги та багато іншого (табл. 2.6). У Південній Америці також існують великі можливості для розвитку малого та середнього бізнесу, які забезпечують різноманітні послуги та товари на місцевому рівні. Значну частину ринку складає розробка та виробництво програмного забезпечення, яке є важливим елементом в сучасній інформаційній економіці.

На ринку існують деякі проблеми, такі як низька ефективність виробництва, недостатність інфраструктури та складнощі з логістикою та транспортуванням товарів. Проте, національні уряди та міжнародні організації докладають зусиль для покращення умов для бізнесу та розвитку економіки регіону. У південноамериканських країнах є велика кількість недовгострокових та довгострокових інфраструктурних проєктів, які покликані забезпечити розвиток регіону та його інтеграцію в світову економіку. Ці проєкти створюють можливості для розвитку нових галузей, зокрема відновлюваної енергетики та інфраструктури для переробки відходів.

Також варто зазначити, що Південна Америка має великий потенціал для розвитку туризму. Багато країн регіону мають вражаючі природні краси, які приваблюють туристів з усього світу. В Південній Америці є велика

кількість історичних та культурних пам'яток, які також є привабливими для туристів.

Таблиця 2.6 - Основні товари і послуги Південної Америки

Країна	Основні товари	Основні послуги
Бразилія	Соєві боби, нафта, залізна руда, цукор, м'ясо	Транспортні послуги, фінансові послуги, аграрні послуги
Аргентина	Соєві боби, м'ясо, вино, автомобілі, нафта	Експорт сировинних матеріалів, туризм, транспортні послуги
Чилі	Мідь, кобальт, фрукти та овочі, вино	Експорт сировинних матеріалів, транспортні послуги, туризм
Колумбія	Нафта, кава, вугілля, квіти	Нафтові послуги, сільськогосподарські послуги, транспортні послуги
Перу	Золото, мідь, цинк, свинець, кава, фрукти та овочі	Експорт сировинних матеріалів, туризм, ІТ-послуги
Еквадор	Нафта, банани, квіти, риба, шоколад, кава	Експорт нафти, банківські послуги, транспортні послуги
Венесуела	Нафта, сталь, алюміній, залізна руда, цемент	Нафтові послуги, транспортні послуги, фінансові послуги
Уругвай	М'ясо, соєві боби, риба, вино, шерсть, шкіра	Експорт сільськогосподарської продукції, туризм, фінансові послуги

Джерело : складено автором за даними [14]

Країни Європейського Союзу відомі своїми торговельними операціями в галузі машинобудування, виробництва ліків та фармацевтичних продуктів.

Європейська економіка має різноманітний мікроклімат, з високорозвиненими країнами, такими як Німеччина та Франція, а також менш розвиненими, наприклад, Україна та Білорусь. Тому, сумарна кількість

вироблених товарів та послуг є дуже великою. Однією з провідних галузей в європейській економіці є сільське господарство, яке займає значну частку земельного фонду в багатьох країнах регіону. Європейське сільське господарство відоме своїми високими стандартами якості та безпеки продукції, а також ефективними технологіями вирощування та обробки продуктів.

До основних культур відносяться зернові культури, фрукти та овочі, м'ясо та молочні продукти, які здебільшого експортуються в інші регіони світу. Іншою важливою галуззю в європейській економіці є автомобільна промисловість. Вона має довгу історію та є однією з провідних галузей в світі, з численними виробниками та багатою історією. Також значну частку виробництва в Європі займають електроніка та програмне забезпечення, особливо в країнах, таких як Німеччина та Ірландія. На протязі останніх десятиліть європейська економіка стикається з рядом викликів, таких як демографічна криза, збільшення безробіття, нерівність у розподілі доходів, виклики від кліматичних змін та ін. Для розв'язання цих проблем необхідно здійснювати інновації та зміни в економічній політиці, щоб забезпечити сталий розвиток та підтримку різних секторів економіки.

Однією з ініціатив, спрямованих на розвиток європейської економіки, є Європейський зелений курс. Ця ініціатива спрямована на досягнення нульового викиду вуглецю до 2050 року та забезпечення стійкого розвитку економіки. Це означає перехід до більш екологічної економіки, зменшення використання вуглеводнів, збільшення використання відновлюваної енергії та інші заходи. Торгівля з Європейським Союзом є важливою для багатьох країн, що дає можливість забезпечити доступ до великої ринкової бази та різноманітних товарів та послуг.

Європа відома своїми сильними науковими та технологічними потенціалами. Багато країн мають розвинену наукову базу, інноваційні технології та висококваліфіковані кадри. Серед провідних галузей, які сприяють розвитку науково-технічного потенціалу Європи, можна виділити фармацевтику, енергетику, інформаційні технології та космічну промисловість (табл. 2.7). На жаль, європейська економіка також стикається зі своїми проблемами. Одним із найбільших викликів є зменшення населення та старіння населення, що призводить до зменшення робочої сили та збільшення витрат на соціальні програми. У країнах з менш розвиненою економікою зберігається високий рівень бідності та безробіття. У загальному, європейська економіка має свої переваги та недоліки, але залишається однією з провідних економік у світі з високим рівнем розвитку

виробництва, науково-технічного потенціалу та різноманітних галузей діяльності.

Таблиця 2.7 - Основні товари та послуги країн Європи

Країна	Основні товари	Основні послуги
Німеччина	Автомобілі та обладнання, хімічні продукти, фармацевтичні товари, металеві вироби	ІТ-послуги, науково-технічні послуги, транспортні послуги
Франція	Літаки та обладнання для авіації, автомобілі та обладнання, хімічні продукти, вино, модний одяг	Туристичні послуги, фінансові послуги, інжинірингові послуги
Великобританія	Автомобілі та обладнання, нафта, фармацевтичні товари	Фінансові послуги, юридичні послуги, консалтингові послуги
Італія	Автомобілі та обладнання, модний одяг та аксесуари, їжа та напої, хімічні продукти	Туристичні послуги, модельний бізнес, дизайнерські послуги
Іспанія	Автомобілі та обладнання, вино, їжа та напої, модний одяг	Туристичні послуги, забезпечення іммігрантів, фінансові послуги
Нідерланди	Квіти, автомобілі та обладнання, нафта, хімічні продукти, сільськогосподарські товари	Фінансові послуги, транспортні послуги, логістичні послуги
Швейцарія	Фармацевтичні товари, автомобілі та обладнання, годинники, золото, хімічні продукти	Фінансові послуги, фармацевтичні послуги, готельні послуги

Джерело : складено автором за даними [14]

2.2. Ключові тенденції розвитку міжнародної торгівлі

Однією з найважливіших тенденцій розвитку міжнародної торгівлі є зростання глобалізації економіки, що призводить до зростання обсягів міжнародної торгівлі між країнами світу. Це зумовлено швидким розвитком технологій, зростанням населення та виробництва в країнах з розвиненою економікою, а також зменшенням бар'єрів для міжнародної торгівлі. Однак, разом з цим з'явилися й інші тенденції, що впливають на регіонально-країнову динаміку міжнародної торгівлі (табл. 2.8):

Таблиця 2.8 - Основні регіональні тенденції розвитку міжнародної торгівлі

Тенденції	Характеристика
Розвиток міжнародних блоків	Характер та розміри міжнародної торгівлі в регіонах світу можуть змінюватись внаслідок створення та розвитку регіональних блоків.
Захист від імпорту	Заходи захисту від імпорту, які приймають окремі країни, можуть обмежувати можливості міжнародної торгівлі та змінювати її напрямки.
Розвиток китайської економіки	Розвиток економіки Китаю може відігравати важливу роль у глобальній торгівлі та відкривати нові можливості для підприємств у всьому світі.
Демографічні та соціальні зміни	Зміна демографічних та соціальних тенденцій у різних регіонах світу може змінювати зміст та розміри міжнародної торгівлі
Зміна товарів і послуг	Зростає важливість торгівлі послугами, такими як фінансові та інформаційні послуги, а також інтелектуальна власність

Джерело: складено автором за даними [15]

По-перше це розвиток міжнародних блоків (Європейський Союз, Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво тощо) змінює характер та розміри міжнародної торгівлі в регіонах світу. Крім того, зростання захисту від імпорту в окремих країнах, зокрема у США та Європі, може обмежити можливості міжнародної торгівлі та змінити її напрямки.

Розвиток міжнародних блоків є однією з найбільш впливових тенденцій у міжнародній торгівлі. Такі блоки, як Європейський Союз, Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво та інші, створюють зони вільної торгівлі, які забезпечують сприятливі умови для міжнародної торгівлі між учасниками. У таких зонах знижуються митні бар'єри, спрощується процедура митного контролю та зменшується бюрократія. Однак, розвиток

міжнародних блоків також може мати негативний вплив на міжнародну торгівлю в тому випадку, коли вони обмежують торгівлю з країнами, що не є їхніми членами. Однак, виникають деякі питання про ефективність цих блоків та їх взаємовідносини з іншими країнами, а також проблеми з розвитком та розширенням таких блоків. Існує кілька причин, чому виникають питання про ефективність міжнародних блоків та їх взаємодії з іншими країнами:

- зазвичай залучені країни з різним рівнем розвитку та різними економічними потребами, що може приводити до конфліктів та нерівномірного розподілу користі від співпраці;
- нерідко з'являються розбіжності в питаннях торгової політики та захисту від дискримінації, що може призводити до торговельних війн та втрати довіри між країнами;
- існують складнощі з розвитком та розширенням таких блоків через багатофакторну природу міжнародної співпраці, включаючи політичні, економічні та соціальні аспекти. Також можуть бути проблеми з координацією та прийняттям рішень, особливо великих груп країн;

У цілому, розвиток міжнародних блоків є складним процесом, який вимагає уваги до багатьох важливих факторів, таких як взаємодія з іншими країнами, забезпечення рівних умов для учасників та забезпечення позитивного впливу на економіку та соціальний розвиток країн-учасників.

Регіональні торговельні угоди (RTA) - це угоди між двома або більше країнами в конкретному регіоні з метою зменшення торгових бар'єрів та сприяння торгівлі між ними. Позитивні та негативні наслідки RTA:

Позитивні наслідки:

- RTA можуть призвести до збільшення торгівлі між країнами, зменшивши мита, квоти та інші торгові бар'єри;
- RTA можуть повернути іноземні інвестиції до країн-учасниць, створивши більш стабільне бізнес-середовище;
- RTA сприяє економічному зростанню, розширюючи торгівлю, створюючи робочі місця та збільшуючи конкуренцію.
- збільшена конкуренція, яка виникає внаслідок RTA, може привести до покращення якості продукції, оскільки компанії намагаються відрізнити себе від конкурентів.

Негативні наслідки:

- RTA впливають на перенаправлення торгівлі, де торгівля між країнами, що не є членами, замінюється торгівлею між членами;

- РТА можуть призвести до нерівного розподілу користі, де деякі країни-учасниці отримують більше користі, ніж інші.

Торговельні угоди відіграли важливу роль у сприянні економічному зростанню та інтеграції між країнами, але вони також мають своїх критиків, які стверджують, що вони можуть призвести до втрати робочих місць, нерівності та погіршення стану навколишнього середовища. Тим не менш, торговельні угоди залишаються важливим інструментом для країн, які прагнуть сприяти торгівлі та економічному розвитку (табл. 2.9).

1. Здатність транспортувати товари та послуги ефективно та економічно доцільно має вирішальне значення для міжнародної торгівлі. Наявність портів, автомагістралей, залізниць, аеропортів та інших об'єктів транспортної інфраструктури впливає на вартість транспортування та швидкість доставки.
2. Країни з політичною стабільністю та надійною правовою системою є більш привабливими для міжнародних інвесторів та торговельних партнерів. Політична нестабільність і слабка правова система можуть призвести до невизначеності та підвищити ризик ведення бізнесу.
3. Коливання валютних курсів впливають на вартість товарів і послуг у міжнародній торгівлі. Сильна валюта робить експорт дорожчим, тоді як слабка валюта робить імпорт дорожчим.
4. Технології та інновації визначають конкурентоспроможність у міжнародній торгівлі. Країни з передовими технологіями та інноваційними можливостями мають перевагу у виробництві товарів і послуг з високою вартістю.
5. Споживчий попит на товари та послуги є рушійною силою міжнародної торгівлі. Країни з великими та зростаючими споживчими ринками є привабливими для експортерів, а країни з обмеженими споживчими ринками можуть більше покладатися на експорт.
 - розмір споживчого ринку може визначати масштаби виробництва і потенціал для торгівлі. Країни з великими та зростаючими споживчими ринками є привабливими для експортерів, оскільки вони представляють значні можливості для зростання та доходів;
 - споживчі вподобання можуть сильно відрізнятися в різних країнах і впливати на види продукції, які користуються попитом. Компанії повинні реагувати на місцеві уподобання та адаптувати свою продукцію до місцевих смаків;
 - стандарти якості та безпеки можуть впливати на міжнародну торгівлю, створюючи бар'єри для входу на ринок для деяких товарів. Компанії

повинні гарантувати, що їхня продукція відповідає місцевим стандартам і правилам, щоб уникнути витіснення з ринку.

Таблиця 2.9 - Ключові регіональні торговельні угоди ЄС

Рік	Кількість учасників	Назва	Основні положення
1957	6	Угода про створення Європейської економічної спільноти	Створення єдиного ринку та митного союзу
1986	12	Угода про єдину європейську акт про вільну торгівлю	Поступове зниження тарифів та виключення технічних бар'єрів у торгівлі між учасниками
1993	27	Угода про Європейський союз	Забезпечення політичної та економічної інтеграції учасників
2000	34	Угода про зону вільної торгівлі з ЄАБС	Встановлення зони вільної торгівлі між ЄС та країнами ЄАБС (країни Європи, Азії та Північної Африки), що передбачає зниження тарифів та інших перешкод для товарів та послуг.
2002	27	Угода про зону вільної торгівлі з ЄЕС	Встановлення зони вільної торгівлі між ЄС та країнами ЄЕС (країни Європи та Євразії), що передбачає зниження тарифів та інших перешкод для товарів та послуг.
2014	1	Угода про асоціацію з Україною	Встановлення асоціації між ЄС та Україною, що передбачає зниження тарифів та інших перешкод для товарів та послуг, сприяння економічному та політичному співробітництву, реформам в Україні,

			технічній та фінансовій допомозі та ін.
--	--	--	---

Джерело : складено автором за даними [16]

Щодо зростання захисту від імпорту, це стосується введення різних митних та нетарифних бар'єрів на імпортовані товари з метою захистити внутрішній ринок від конкуренції. Заходи з обмеження імпорту, такі як мита, квоти на імпорт, антидемпінгові та компенсаційні заходи можуть стати причиною зниження обсягів міжнародної торгівлі та збільшення вартості товарів для споживачів. Одна з головних причин зростання захисту від імпорту полягає в тому, що країни хочуть захистити свій внутрішній ринок від зарубіжної конкуренції та зберегти робочі місця для своїх громадян. Проте, такі заходи можуть мати негативні наслідки для глобальної економіки, зокрема призвести до зменшення міжнародної торгівлі, зростання цін на товари та послаблення конкуренції. Зростання захисту від імпорту може також спричинити тарифні війни між країнами, що може мати серйозний вплив на глобальну економіку. У свою чергу, це може призвести до скорочення інвестицій та зменшення виробництва, що загрожує зростанню світового ВВП та зменшенню економічного зростання.

США ввела мита на імпорт сталі та алюмінію з Китаю в Європу в 2018 році, що обмежило торгівлю цими товарами (табл. 2.10). Такі заходи можуть змінити напрямки міжнародної торгівлі та вплинути на розміри міжнародної торгівлі в регіонах світу. Також, заходи захисту від імпорту можуть призвести до введення мит на відповідь з боку інших країн, що може зробити торгівлю більш складною та дорожчою для всіх учасників.

Протекціоністські заходи - це заходи, прийняті державою з метою захисту внутрішнього ринку від імпорту, зазвичай шляхом встановлення митних бар'єрів або інших обмежень на імпорт товарів і послуг. Протекціонізм може мати наслідки для міжнародної торгівлі та світової економіки в цілому. Зокрема, може знизитись обсяг міжнародної торгівлі, зростати ціни на товари, зменшуватись виробництво та зростати безробіття. Крім того, протекціонізм може створювати торгові конфлікти між державами.

Наслідки протекціоністських заходів можуть бути різними в залежності від конкретних умов і обставин.

Серед позитивних наслідків протекціонізму можна відзначити:

- збільшення національного виробництва, особливо в умовах низького імпорту або його відсутності;

- протекціоністська політика може допомогти урівноважити торговий та платіжний баланс країни, що особливо актуально в умовах високої зовнішньої боргової заборгованості.
- є корисним інструментом для боротьби з безробіттям, оскільки він створює робочі місця в національному виробництві.

Негативні наслідки:

- зникнення стимулів для вдосконалення виробництва відсутністю конкуренції на внутрішньому ринку;
- можливість виникнення монополії національного виробника, обмеження свободи вибору для споживачів;
- ризик відповідних протекціоністських дій з боку країн-партнерів, а також можливість протекціоністської політики, що може призвести до торгових війн та використовуватися як засіб політичного тиску.

Таблиця 2.10 - Заходи та наслідки введення мита на імпорт сталі та алюмінію з Європи та Китаю в 2018 році

Заходи	Зміст	Наслідки
Введення мит на імпорт сталі та алюмінію з багатьох країн світу, включаючи ж ЄС та Китай	Заходи були впроваджені на підставі розділу 232 «Закону про зовнішньоекономічну діяльність США», який дозволяє уряду США встановлювати мита на товари, які вважаються загрозою для національної безпеки США	Зменшення міжнародної торгівлі цими товарами, збільшення вартості сталі та алюмінію для споживачів
Контрмери країн-партнерів, включаючи заходи з обмеження імпорту з інших країн, з яких США купувала сталь та алюміній	Багато країн ввели свої контрмери проти США, що призвело до зменшення міжнародної торгівлі цими товарами та зростання вартості для споживачів. Також призвело до напруження відносин з країнами-партнерами	Контрмери країн-партнерів, включаючи заходи з обмеження імпорту з інших країн, з яких США купувала сталь та алюміній
Пропозиції з укладення угод про вільну торгівлю з ЄС та Китаєм	Після введення мит на імпорт сталі та алюмінію з Європейського Союзу та Китаю, США розпочали переговори щодо укладення угод про вільну торгівлю з цими країнами. Однак, переговори не завершилися	Зменшення міжнародної торгівлі цими товарами та загострення торговельних відносин з

	успішно на той момент, і США продовжували застосовувати мита	країнами-партнерами
--	--	---------------------

Джерело : складено автором за даними [17]

Зменшення імпорту з Китаю, збільшення вартості товарів для споживачів, зниження прибутків для американських компаній, які залежать від імпорту з Китаю. Крім того, ці заходи спричинили напруження відносин між США та Китаєм.

Швидкий розвиток китайської економіки [14] відіграє важливу роль у глобальній торгівлі та відкривати нові можливості для підприємств у всьому світі. У той же час, зміна демографічних та соціальних тенденцій у різних регіонах світу може змінювати зміст та розміри міжнародної торгівлі.

Розвиток китайської економіки в останні роки є однією з найбільш відомих тенденцій у міжнародній торгівлі. Китай став найбільшим експортером товарів у світі, а також найбільшим імпортером товарів з більш ніж 100 країн. Однією з ключових причин розвитку китайської економіки є її політика щодо експорту і залучення іноземних інвестицій. Китай має великий потенціал у виробництві товарів великими партіями, а також має досить низькі зарплати, що робить його вигідним для виробників з інших країн, які хочуть знизити свої витрати на виробництво. Китайська влада надає підтримку своїм експортерам шляхом допомоги в отриманні кредитів і зниження податків. З іншого боку, Китай також активно залучає іноземні інвестиції у свою економіку. Китай пропонує іноземним інвесторам зниження податків та надає їм інші пільги, які роблять китайський ринок привабливим для іноземних інвесторів. Розвиток китайської економіки має важливі наслідки для міжнародної торгівлі. Китай став найбільшим експортером товарів у світі, що означає, що багато країн залежать від Китаю як постачальника товарів (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 - Показники динаміки розвитку зовнішньої торгівлі Китаю в період 2010-2015 та 2017-2022 років

Показник	2010-2015pp	2017-2022pp
Загальний обсяг міжнародної торгівлі Китаю	3,87 трлн \$	4,98 трлн \$
Розвиток експорту	1,95 трлн \$	2,37 трлн \$
Розвиток імпорту	1,92 трлн \$	2,61 трлн \$

Топ-5 країн-партнерів у торгівлі	США, Гонконг, Японія, Південна Корея, Німеччина	США, Японія, Південна Корея, В'єтнам, Тайвань
Товари-лідери експорту	Електроніка, текстиль, машини та обладнання, меблі, пластмасові вироби	Електроніка, текстиль, машини та обладнання, меблі, пластмасові вироби
Товари-лідери імпорту	Нафта, електроніка, зерно, залізна руда, автомобілі	Нафта, електроніка, газ, зерно, залізна руда

Джерело : складено автором за даними [14]

Китай - провідний експортер у світі і відіграє важливу роль у світовій економіці. Він постійно розширює свою зовнішню торгівлю, укладає угоди про вільну торгівлю та інвестиції з країнами у різних частинах світу, зокрема з Азії, Африки та Латинської Америки. Китайські компанії активно інвестують у розвиток інфраструктури та виробництва в інших країнах, що дозволяє їм мати доступ до нових ринків збуту і ресурсів. Разом зі зростанням китайської економіки виникають нові виклики і проблеми (табл.2.12). Інтенсивний експорт Китаю деяких товарів за низькою ціною може спричинити зниження конкурентоспроможності інших країн на світовому ринку.

Таблиця. 2.12 - Вплив соціально демографічних змін на міжнародну торгівлю

Аспекти змін	Характеристика	Вплив на міжнародну торгівлю
Збільшення населення	Зростання чисельності населення в країнах з високим рівнем народжуваності	-потенційний ринок для експорту товарів та послуг; збільшення попиту на продукти масового вжитку
Зменшення розриву в доходах	Зростання доходів в країнах з низьким рівнем доходів, зменшення розриву в доходах між країнами	-збільшення споживчого попиту в розвиваючих країнах; збільшення можливостей для експорту товарів та послуг країн з високим рівнем доходів
Зростання економічної впливовості жінок	Зростання кількості жінок на керівних посадах та в бізнесі	-збільшення споживчого попиту та товари та послуги, що покращують якість життя жінок

		(зокрема в галузі моди, косметики, здоров'я та догляду за дітьми)
Розвиток цифрових технологій	Швидкий розвиток цифрових технологій (штучний інтелект та блокчейн)	- поява нових ринків для експорту цифрових продуктів та послуг; - збільшення ефективності транскордонних операцій; - зміна способів продажу та розповсюдження товарів і послуг
Збільшення рівня забезпечення основних потреб населення в країнах із низьким та середнім доходом	Збільшення можливостей для країн із низьким та середнім доходом у міжнародній торгівлі та зростання експорту з цих країн	- покращення рівня життя - зменшення рівня світової бідності

Джерело : складено автором за даними [18, с.44]

Демографічні та соціальні зміни в сучасному світі суттєво впливають на розвиток міжнародної торгівлі. Різні фактори, такі як зростання населення, зміна структури населення, збільшення середнього рівня доходу та зміни у стандартах життя, мають вплив на попит та пропозицію на ринках, а також на стратегії та підходи до торгівлі міжнародними товарами та послугами. Одним із головних демографічних факторів є зростання населення в країнах з розвиваючимися економіками [16]. Збільшення населення призводить до збільшення попиту на продукти та послуги, що сприяє зростанню міжнародної торгівлі. Також зміна структури населення може впливати на зміну попиту на різні види харчування, які популярні серед різних груп населення (зі зростанням кількості вегетаріанців може збільшуватися попит на рослинні продукти, а зменшуватися попит на м'ясо та інші продукти тваринного походження). Таким чином, зміна структури населення має важливе значення для розвитку ринку товарів та послуг, оскільки вона може впливати на попит та пропозицію в різних секторах економіки. Збільшення кількості старших людей може призвести до збільшення попиту на послуги охорони здоров'я та медичні товари. Збільшення середнього рівня доходу та зміни у стандартах життя також мають вплив на попит та пропозицію на

ринках. Якщо середній рівень доходу зростає, то змінюється структура попиту, тобто споживачі стають більш вимогливими та починають віддавати перевагу більш високоякісним товарам та послугам. Це може призвести до збільшення міжнародної торгівлі товарами та послугами вищої якості.

Другий важливий аспект демографічних змін, що впливає на міжнародну торгівлю - це зростання середнього віку населення у багатьох країнах. За даними ООН, середній вік світового населення збільшуватиметься з 29 років у 1950 році до 36 років у 2050 році [19]. Це означає, що більшість країн матимуть старіюче населення, а це може призвести до змін у виробництві та споживанні. Зростання середнього віку населення може призвести до зменшення попиту на товари, пов'язані з дітьми, такі як іграшки та дитячий одяг, а збільшення попиту на товари для старшого населення, такі як медичні прилади та продукти харчування для людей похилого віку. Ці зміни можуть мати вплив на глобальну економіку та міжнародну торгівлю, оскільки країни, які спеціалізуються на виробництві товарів, пов'язаних з дітьми, можуть зазнати зниження попиту, тоді як країни, які спеціалізуються на виробництві товарів для старшого населення, можуть домінувати на ринку.

2.3. Перспективи розвитку міжнародних торговельних відносин

Міжнародна торгівля є однією з найважливіших складових глобальної економіки, і її перспективи розвитку залежать від зростання населення, економічна стабільність країн, технологічний прогрес, торгові відносини між державами, рівень захисту інтелектуальної власності та багато іншого.

Одним з найбільших перспектив трендів у міжнародній торгівлі є зростання ролі електронної комерції. Це обумовлено не тільки зростанням впливу технологій та широкого розповсюдження Інтернету, а й тим, що електронна комерція є ефективним та зручним засобом здійснення операцій в торгівлі, який дозволяє зменшити витрати на транспортування товарів, збільшити швидкість реалізації та підвищити ефективність операцій. Інтернет та технології швидко розвиваються, що дає можливість підприємствам здійснювати ефективнішу торгівлю за кордоном. Зростання ролі електронної комерції за останні роки зазнало значного розгортання. Це обумовлено не лише зростанням кількості інтернет-користувачів, а й збільшенням довіри до електронних торговельних платформ, які надають можливість здійснювати операції з будь-якої точки світу.

За даними Організації Об'єднаних Націй, обсяг міжнародної торгівлі за допомогою електронної комерції становить близько 25% від загального

обсягу міжнародної торгівлі. За даними досліджень, цей показник може зростати щорічно на 20-30%. Крім того, згідно з прогнозами, до 2025 року обсяг міжнародної торгівлі за допомогою електронної комерції може сягнути 4,5 трильйона доларів США [20].

Однією з найбільших переваг електронної комерції в міжнародній торгівлі є зменшення витрат на транспортування товарів [21, с.38]. Також, використання електронних платформ дозволяє скоротити час доставки товарів та підвищити їх якість за рахунок автоматизації процесу контролю якості. Крім того, електронна комерція дозволяє здійснювати операції безпосередньо між покупцями та продавцями, що сприяє зниженню витрат на посередницькі послуги та забезпечує більш прозорий та конкурентний ринок. Підвищує ефективність операцій, оскільки автоматизований процес обробки замовлень дозволяє збільшити швидкість реалізації та знизити ризик помилок. Використання електронної комерції забезпечує зручність для покупців, які можуть здійснювати покупки з будь-якої точки світу та в будь-який час доби.

Проте, на жаль, електронна комерція також має свої недоліки. Недоліки та способи вирішення цих проблем:

1. Покращення безпеки.

Одна з головних проблем електронної комерції - це безпека. Компанії повинні приділяти більше уваги захисту персональних даних клієнтів і забезпеченню безпеки оплати. У майбутньому можна очікувати розвитку нових технологій захисту, таких як блокчейн.

2. Модернізувати відвантаження товару.

Багато клієнтів відмовляються від онлайн-шопінгу через погану якість доставки. Електронна комерція повинна забезпечувати швидке та якісне відвантаження товару. Компанії можуть розвивати більш ефективні системи відвантаження, використовувати дрони та автономні транспортні засоби.

3. Покращення зв'язку з клієнтами.

Важливо мати зв'язок з клієнтами та забезпечити якісну підтримку користувачів. Компанії можуть використовувати чат-боти, інтерактивні голосові помічники та інші технології, щоб забезпечити клієнтам швидку та якісну підтримку.

4. Удосконалення персоналізації.

Клієнти хочуть отримувати індивідуальний підхід та персоналізовані послуги. Компанії можуть використовувати аналітику даних та штучний інтелект, щоб розуміти потреби та бажання клієнтів та надавати персоналізовані пропозиції.

Важливою перспективою є зростання регіональної торгівлі. Країни утворюють регіональні блоки для зниження мит та інших бар'єрів для торгівлі між собою.

Європейський Союз є найбільшим блоком регіональної торгівлі в світі і включає 27 країн-членів. ЄС забезпечує своїм членам спільний ринок зі спільними правилами, які забезпечують безпеку та захист для споживачів і підприємств. Також має угоди про вільну торгівлю з багатьма країнами, які дозволяють підприємствам з країн-членів ЄС легше входити на інші ринки.

Трансатлантична торговельна та інвестиційна партнерство (TTIP) [22] була запропонована як угода між ЄС та Сполученими Штатами, щоб знизити торговельні бар'єри та сприяти економічному зростанню. Однак угода не була укладена через опозицію з боку громадськості щодо можливих наслідків для стандартів безпеки та захисту довкілля.

Китайська ініціатива "Один пояс, один шлях" (One Belt, One Road або Belt and Road Initiative) [23] є стратегією Китаю, яка передбачає будівництво мережі інфраструктури для підвищення торгівлі та економічної співпраці між Китаєм та іншими країнами. Ця ініціатива є однією з найбільших та найбільш амбітних інфраструктурних проєктів у світі. Може бути вигідною для країн, що приєднуються до неї, але вона також може збільшити залежність від Китаю та погіршити становище окремих країн, особливо тих, які мають велику заборгованість перед Китаєм. В сучасному світі зростає значення регіональної торгівлі як важливої складової глобальної економіки. Країни збільшують свій обсяг торгівлі з партнерами в своєму регіоні, утворюючи регіональні блоки з метою зниження митних бар'єрів та інших перешкод для вільного обміну товарами та послугами.

Однією з переваг регіональної торгівлі є зниження витрат на транспортування товарів та послуг, а також зниження часу доставки. Це може сприяти збільшенню кількості торговельних операцій та зростанню прибутків для підприємств та держав в цілому. Крім того, утворення регіональних блоків може допомогти країнам збільшити свою конкурентоспроможність на світовому ринку шляхом залучення іноземних інвестицій та технологій. Країни, що є членами регіонального блоку, можуть розподіляти між собою ринки та продукцію, що сприятиме їхньому зростанню та розвитку. Проте, утворення регіональних блоків може мати й деякі негативні наслідки. Наприклад, це може призвести до збільшення конкуренції між країнами, які не є членами блоку, та створити перешкоди для їхньої торгівлі. Регіональні блоки можуть сприяти зміщенню фокусу

торгівлі з країн-експортерів до країн-імпортерів, що може створити економічні виклики для деяких країн.

Утворення регіональних блоків може мати негативний вплив на економіку, політику, соціальні відносини та інші аспекти життя (табл. 2.13):

Таблиця 2.13 - Негативні наслідки регіональної торгівлі та шляхи вирішення

Негативні наслідки	Шляхи вирішення
- Збільшення дисбалансу в розвитку регіонів. Регіональні блоки можуть сприяти розвитку окремих регіонів, однак, це може призвести до збільшення дисбалансу між регіонами, що не є членами блоку. Це може викликати нерівномірність в розвитку, а також збільшення відстаней між центрами різних блоків.	Розвивати взаємовигідні відносини з регіонами, що не є членами блоку, з метою зменшення дисбалансу в розвитку та підвищення рівня економічного співробітництва. Наприклад, можна створити міжрегіональні співтовариства, які забезпечуватимуть співпрацю між різними регіонами.
- Погіршення торговельних відносин. Регіональні блоки можуть знизити торговельні зв'язки з регіонами, що не є членами блоку. Це може призвести до збільшення торговельних бар'єрів, обмеження конкуренції та збільшення вартості товарів і послуг.	Зменшити торговельні бар'єри з державами, що не є членами блоку, і збільшити обсяги торгівлі з ними. Це допоможе зменшити залежність від регіонального блоку та збільшити конкурентоспроможність регіону на міжнародному ринку.
- Підвищення політичної напруженості. Регіональні блоки можуть призвести до погіршення відносин з країнами, що не є членами блоку. Це може призвести до підвищення політичної напруженості та збільшення ризику конфліктів.	Забезпечити міжнародний діалог та співпрацю з державами, що не є членами блоку, з метою підвищення рівня взаєморозуміння та зменшення політичної напруженості.
- Зменшення суверенітету.	Забезпечити ефективний механізм прийняття рішень в рамках

Регіональні блоки можуть обмежувати суверенітет держав, що є їх членами, оскільки вони зобов'язані виконувати правила та рішення блоку, які можуть бути несприятливими для окремих держав.	регіонального блоку, що дозволить забезпечити інтереси всіх членів та зменшити ризик конфліктів.
--	--

Додатковими рішенням негативних наслідків є забезпечення вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей між регіонами, що входять до блоку, з метою збільшення економічної інтеграції та зменшення соціально-економічних розбіжностей та підвищити прозорість та демократію в прийнятті рішень в рамках регіонального блоку, забезпечивши відповідальність перед громадськістю та зменшивши можливість корупції та недостатньої уваги до інтересів окремих держав-учасниць.

Зміна вимог клієнтів та розвиток нових технологій справді має значний вплив на міжнародну торгівлю в майбутньому. Якщо раніше попит на продукти визначався переважно їх ціною та якістю, то сьогодні все більше споживачів звертають увагу на екологічність та сталість виробництва. Відповідно, попит на "зелені" продукти та послуги, які забезпечують більш ефективне використання ресурсів та зменшення викидів шкідливих речовин, зростає. У зв'язку з цим, багато країн вже зайнялися створенням відповідних законів та регуляторних актів для підтримки "зеленої" торгівлі та виробництва. Такі країни намагаються залучити інвестиції та розширювати виробництво відновлювальної енергії, а також розвивати інші "зелені" технології.

"Зелена" торгівля та виробництво - це процеси, які спрямовані на зменшення впливу людства на навколишнє середовище та розвиток сталого розвитку. У зв'язку з цим, багато країн почали створювати відповідні закони та регуляторні акти, які б підтримували "зелену" торгівлю та виробництво. Один з прикладів такого законодавства - Європейський Закон про кліматичну нейтральність [24], прийнятий Європейським Парламентом у квітні 2021 року. Цей закон встановлює мету зробити Європейський Союз кліматично нейтральним до 2050 року, а також зменшити викиди парникових газів на 55% до 2030 року в порівнянні з рівнем 1990 року. Крім того, Європейський Закон про кліматичну нейтральність передбачає введення системи торгівлі квотами на викиди парникових газів для підприємств, що сприятиме зменшенню викидів від промислових підприємств.

У США введено Закон про зміну клімату [25], який передбачає зменшення викидів парникових газів на 80% до 2050 року в порівнянні з рівнем 2005 року. Також у США існує програма ENERGY STAR, яка надає допомогу споживачам і підприємствам у виборі енергоефективного обладнання та технологій.

Розвиток "зеленої" торгівлі та виробництва є важливим для майбутнього людства та планети в цілому. За останні роки зросла свідомість людей про вплив глобального потепління на наше оточення, тому багато країн переходять на "зелену" економіку. У перспективі розвитку "зеленої" торгівлі та виробництва очікується збільшення використання відновлювальних джерел енергії, розвиток технологій енергоефективності, використання екологічно чистих матеріалів та виробничих процесів. Передбачається зростання попиту на продукти, які виробляються з урахуванням принципів сталого розвитку та зменшення негативного впливу на довкілля. У зв'язку з цим, розвиток "зеленої" торгівлі та виробництва може стати новим джерелом розвитку економіки та створення нових робочих місць. Також це може допомогти зменшити залежність від викопних палив та знизити викиди шкідливих речовин у повітря, що має позитивний вплив на здоров'я людей та навколишнє середовище.

Політичні фактори є одним з ключових чинників, що впливають на майбутнє міжнародної торгівлі. Тарифні війни, санкції та інші торгові обмеження можуть призвести до значного зменшення обсягів торгівлі між країнами, що може суттєво позначитися на доходах підприємств. У зв'язку з цим, багато досліджень було проведено для вивчення впливу політичних факторів на міжнародну торгівлю.

Тарифні війни можуть діяти на збільшення ці, оскільки вони ускладнюють процес міжнародної торгівлі та підвищують витрати на транспортування та логістику. Також, відмова країн від імпорту товарів з країн, які ввели тарифи, може призвести до збільшення цін на товари, оскільки це зменшує конкуренцію на ринку та дозволяє підвищувати ціни.

Додатково, політичні фактори також можуть впливати на сприйняття країнами довкілля та кліматичних змін. Наприклад, відхід деяких країн від Паризької угоди про кліматичні зміни може призвести до того, що інші країни також будуть менш активні в цій галузі, що загрожує викликати серйозні екологічні проблеми у майбутньому.

Зростання світової економіки це важливий фактор, що сприяє розвитку міжнародної торгівлі. У світі стали наявні нові можливості для підприємств, зокрема завдяки зростанню доступності Інтернету та інших технологій, які

дозволяють легше здійснювати трансграничні операції. Зростання світової економіки веде до зростання кількості споживачів, що може збільшувати попит на товари та послуги з інших країн.

ВИСНОВКИ

Міжнародна торгівля є важливим фактором економічного зростання та розвитку країн у всьому світі. За останні кілька десятиліть обсяг міжнародної торгівлі зростає значно і продовжує зростати з кожним роком. Цей ріст може бути пояснений збільшенням числа країн, які беруть участь у міжнародній торгівлі, а також збільшенням обсягу товарів та послуг, що пропонуються на світовому ринку. Одним з головних факторів, що впливають на міжнародну торгівлю, є географічні фактори, такі як відстань між країнами та їх географічні розміщення. Це впливає на транспортні витрати, що може відображатися на ціні товарів та послуг, що перевозяться. Крім того, економічні фактори, такі як рівень розвитку економіки, національна валюта та рівень інфляції, також мають великий вплив на міжнародну торгівлю. Торговельні угоди, такі як ЗТЕС, знижують торговельні бар'єри та сприяють економічному зростанню. Наскільки успішними такі угоди будуть, залежить від того, наскільки вигідні вони для всіх сторін.

Однією з ключових тенденцій є зростання ролі країн-розвиваючихся в міжнародній торгівлі. Вони стають все більш активними учасниками світової економіки, а їхній внесок у глобальний валовий внутрішній продукт продовжує зростати. Крім того, зростання важливості електронної комерції та інших нових технологій також суттєво змінює спосіб здійснення міжнародної торгівлі.

Регіональні торгові угоди включають зниження мит та інших бар'єрів для торгівлі, сприяння інвестиційному співробітництву, розвитку технологій та інфраструктури, забезпечення захисту інтелектуальної власності тощо. Такі угоди можуть забезпечити розвиток бізнесу та підвищення конкурентоспроможності економік держав-учасниць. Вони можуть знизити вартість виробництва та розподілу товарів, забезпечити доступ до нових ринків збуту та ресурсів, збільшити інвестиційний потік та сприяти розвитку технологій. Однак, вони можуть сприяти зростанню нерівномірності між регіонами та країнами, зокрема, за рахунок збільшення дисбалансу в розвитку регіонів, обмеження конкуренції, та зниження рівня захисту прав людини та працівників. Такі угоди можуть привести до зниження захисту навколишнього середовища, збільшення використання ресурсів та забруднення навколишнього середовища.

Технології та інновації відіграють важливу роль у зменшенні негативних наслідків міжнародної торгівлі. Розвиток транспортних технологій та інфраструктури сприяє зменшенню відстаней між регіонами та країнами, що може знизити витрати на транспортування товарів та послуг.

Також інновації в галузі екології та сталого розвитку можуть знизити вплив міжнародної торгівлі на довкілля. Розробка та впровадження екологічно чистих технологій виробництва знижає кількість викидів забруднюючих речовин у повітря та воду.

Дослідження тенденцій міжнародної торгівлі є важливою складовою для формування економічної стратегії держави. Вивчення тенденцій та прогнозування майбутніх рухів на ринку допомагає підприємствам та державам приймати рішення щодо виробництва, імпорту та експорту товарів та послуг. Наприклад, якщо дослідження виявило, що певний сектор виробництва відстає від глобальних тенденцій, то держава може спрямувати зусилля на підвищення конкурентоспроможності в цьому секторі. Також, дослідження тенденцій може допомогти державі зрозуміти, які ринки мають потенціал для збільшення експорту своїх товарів та послуг. Бізнес-середовище є дуже змінним, тому дослідження тенденцій міжнародної торгівлі також може допомогти підприємствам прогнозувати майбутні ризики та виклики на ринку. Наприклад, якщо дослідження показує, що попит на певний товар буде зменшуватись, то підприємство може розглянути можливості для диверсифікації своєї продукції або пошукати нові ринки.

Дослідження тенденцій міжнародної торгівлі може також допомогти розробити більш ефективні політики та угоди щодо міжнародної торгівлі. Наприклад, аналізуючи тенденції попиту та пропозиції на ринку, можна визначити перспективні сфери для розвитку вітчизняних виробників та експортерів, що дозволить підвищити їх конкурентоспроможність та внести свій внесок у розвиток економіки країни. Дослідження тенденцій міжнародної торгівлі також може допомогти виявити можливості для співпраці з іншими країнами та регіонами. За допомогою аналізу ринків та товарів, що є перспективними для країни, можна визначити потенційних партнерів та розвивати з ними взаємовигідні відносини. Таким чином, дослідження тенденцій міжнародної торгівлі може допомогти підвищити ефективність зовнішньоекономічної діяльності країни та забезпечити стабільний розвиток економіки в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна торгівля: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2003. — 296 с. — Бібліогр. С. 289.
2. Міжнародна торгівля : Навч. посіб. / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко \ КНЕУ, 2001. — с. 488 .
3. Intercontinental Exchange / [Електронний ресурс] / URL <https://www.theice.com/index>
4. Сорока І.Б. Транснаціональні корпорації та їхня роль у процесі активізації міжнародної інтеграції — 2009 — с.
5. World investment report 2021 / [Електронний ресурс] / URL https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf
6. Офіційний сайт СОТ / [Електронний ресурс] / URL <https://www.wto.org/>
7. Офіційний сайт Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД) / [Електронний ресурс] / URL :<https://unctad.org/publications>
8. Офіційний сайт Міжнародного валютного фонду / [Електронний ресурс] / URL : <http://www.imf.org/external/index.htm>
9. European business statistics compilers guide for European statistics on international supply of services by mode of supply – 2021 edition / [Електронний ресурс] / URL : <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-gq-21-025>
- 10.Звіти The world bank / [Електронний ресурс]
URL:
<https://thedocs.worldbank.org/en/doc/77351105a334213c64122e44c2efe523-0500072021/pdf>
- 11.Бурменко, Т.Д. Світовий ринок послуг: фактори і особливості розвитку. Т.Д. Бурменко. / Проблеми світової економіки. — 2013 — № 6 — С. 15-22.
- 12.Офіційний сайт The world bank / [Електронний ресурс]
URL :<https://www.worldbank.org/en/topic/trade/overview#1>
- 13.Офіційний сайт KNOEMA / World - Goods exports in current prices / [Електронний ресурс] / URL : <https://knoema.com/atlas/World/Goods-exports>
14. World Trade Statistical Review 2022 / [Електронний ресурс]
URL: https://www.wto.org/english/res_e/booksp_e/wtsr_2022_e.pdf
15. Мовсесян А. З. Сучасні тенденції розвитку зовнішньої– 2016. — № 4. — С. 32-46.
- 16.Офіційний сайт EUROPIAN COMISSION / Ключові регіональні торговельні угоди ЄС / [Електронний ресурс] / URL :

https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/negotiations-and-agreements_en

17. Офіційний сайт EUROPIAN COMISSION / Звіт / «Макроекономічні наслідки тарифів на сталь США і алюміній» / [Електронний ресурс]
URL:
file:///C:/Users/User/Downloads/jrc112036_jrc112036_scienceforpolicyreport_final.pdf
18. Руденко О.В. Теоретичні аспекти формування глобального ринку послуг / О.В. Руденко – 2011 – с. 256
19. Офіційний сайт ООН / Звіт / «середній вік світового населення» / [Електронний ресурс] / URL :
https://population.un.org/wpp/Publications/Files/WPP2019_10KeyFindings.pdf
20. Офіційний сайт ЮНКТАДУ / Звіт / «Обсяг міжнародної торгівлі за допомогою електронної комерції» / [Електронний ресурс]
URL:
https://unctad.org/system/files/official-document/der2019_overview_en.pdf
21. Краус К.М., Краус Н.М., Манжура О.В. К / Електронна комерція та Інтернет-торгівля: навчально-методичний посібник. - Київ: Аграр Медіа Груп, 2021. – 454 с.
22. Офіційний сайт EUROPIAN COMISSION / Трансатлантична торговельна та інвестиційна партнерство / [Електронний ресурс]
URL :https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/making-trade-policy_en
23. Китайська ініціатива "Один пояс, один шлях" / [Електронний ресурс]
URL: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/index.htm>
24. Європейський Закон про кліматичну нейтральність / [Електронний ресурс] URL :
https://climate.ec.europa.eu/eu-action/european-green-deal/european-climate-law_en#:~:text=The%20Climate%20Law%20includes%3A,of%20emission%20reductions%20and%20removals
25. Закон про зміну клімату / [Електронний ресурс] / URL :
<https://www.lse.ac.uk/granthaminstitute/explainers/what-is-climate-change-legislation/#:~:text=Climate%20change%20legislation%2C%20often%20abbreviated,by%20setting%20its%20legal%20basis>